

Lumea în 2025

Cum va răspunde Uniunea
Europeană provocărilor
viitorului

DOCUMENT DE DEZBATERE

DV696407RO.doc

RO

RO

NOIEMBRIE 2007

www.ein.eu

Lumea în 2025

Cum va răspunde Uniunea Europeană provocărilor viitorului

Cuprins

Prefață	4
Introducere	5
Rezumat	6
I. Europa – mulțumită de realizările de până acum	11
II. Provocările globale viitoare	13
III. Opțiunile politice ale Europei în sectoarele-cheie	17
Globalizarea și economia digitală	17
Demografia și imigrația	21
Terorismul și securitatea	26
Energia și mediul înconjurător	32
IV. Implicații pentru Uniunea Europeană	37
Guvernarea europeană: Valori, identitate și frontiere	37
Rolul esențial al parteneriatului transatlantic în lumea multipolară	42
V. Concluzii	46

PREFAȚĂ

„*Lumea în 2025: Cum va răspunde Uniunea Europeană provocărilor viitorului*” reprezintă o contribuție importantă la procesul de elaborare a politicilor de centru-dreapta în cadrul politicii europene. Este un proiect remarcabil, rezultatul eforturilor unui număr mare de persoane din cadrul Rețelei Europene a Ideilor (REI) – forumul de reflecție și dezbateri, sponsorizat de către Grupul PPE-DE cu scopul de a crea o rețea de schimb de idei între oamenii politici aleși în diferite funcții și consilieri, academicieni, experți externi și reprezentanți ai societății civile.

În ultimele douăsprezece luni, membrii rețelei, grupurile de reflecție și fundațiile politice, au lucrat în douăsprezece grupuri de lucru tematice și șapte grupuri operative la analizarea în profunzime a diverselor probleme ridicate, pentru a propune eventuale politici de soluționare. Au avut loc reuniuni peste tot în Europa – la Bruxelles, Paris, Londra, Budapesta, Haga, Bonn, Madrid – cât și la Washington DC, culminând cu Universitatea de vară anuală, desfășurată, anul acesta, la Varșovia.

Prezentul document de dezbateri este o inițiativă importantă a REI prin care s-a urmărit aducerea unor perspective noi asupra alegerilor, provocărilor și oportunităților viitoare de care responsabilii politici de centru-dreapta vor putea să țină seama în luarea de decizii pe termen lung, la nivel european. Dezbaterile rămân însă deschise, scopul fiind atragerea comentariilor unui număr cât mai mare de participanți, astfel încât să se ajungă la o analiză cât mai detaliată și, prin urmare, la concluzii practice.

Sper că prezentul document va fi recunoscut ca o contribuție importantă și constructivă la discuție, suscitând dezbateri largi asupra subiectelor-cheie pe care le analizează.

*Joseph Daul, Deputat european
Președinte al Grupului PPE-DE*

INTRODUCERE

Potrivit unei zicale, poți rezista invaziei armate, dar nu și invaziei de idei.

În apropierea celui de al doilea deceniu al secolului XXI, schimbul de mesaje între oameni se face în mod instantaneu, știrile se transmit în rețelele media din întreaga lume printr-o simplă apăsare de buton, iar omenirea cunoaște frontierele cele mai deschise din istorie.

În ultimii 500 de ani, europenii au promovat ideile, explorarea, democrația, societățile europene având la bază statul de drept. Însă, în prezent, lucrurile sunt într-o continuă schimbare.

Există o libertate de mișcare și transmitere a ideilor, fie ele științifice sau politice, fără precedent, lăsându-se astfel în urmă revoluțiile secolului XX, provocate de conflicte ideologice.

Viteza schimbării îi ia pe mulți pe nepregătite. Unora le place noul context, altora, în schimb, le e teamă de aspectele negative pe care le poate aduce această schimbare accelerată și se simt excluși.

Din ce în ce mai mult, problemele globale cer soluții globale. Nu putem ignora aceste schimbări cum, de altfel, nu putem ignora nici faptul că unele sunt ireversibile.

În ultimii 60 de ani am reușit, în Europa, să găsim soluțiile potrivite pentru rezolvarea diferențelor fundamentale existente între țări și, împreună, am promovat cu succes valorile comune și prosperitatea.

Provocarea actuală este să ne proiectăm în viitor, cel mai bun mod prin care se poate avea viziunea viitorului fiind acela de a ne fixa obiective specifice pe termen lung. Însă, în următorii 50 de ani, trebuie să ne canalizăm din ce în ce mai mult energia și atenția pentru a-i ajuta pe cei care au rămas în afara lumii occidentale, să-i ajutăm să ni se alăture. Beneficiile vor fi de ambele părți, căci scopul este ca cetățenii să fie prosperi, într-o Europă sigură.

A ne proiecta în 2025 nu înseamnă a face afirmații precise despre circumstanțele de atunci. Istoria e plină de exemple de oameni care au încercat fără succes să prezică viitorul; este cazul Clubului de la Roma sau al faimosului raport al Institutului Hudson din 1967 care nu a luat în calcul dezvoltarea microcipului.

Cu toate acestea, punând în comun informații și experiență, rețelele de idei ne arată că cel mai bun mod de a înainta în proiectele noastre este încurajarea dialogului la scară largă despre idei, acțiuni și opțiuni. În acest fel, guvernele pot lua decizii care să fie înțelese de cetățeni.

Iată scopul pentru care a fost creat acest document de dezbatere. După îndelungi consultări, REI a redactat prezentul document pentru a transmite idei referitoare la schimbările majore de politică preconizate pentru viitor și modul în care Uniunea Europeană le-ar putea aborda.

REZUMAT

În 2007, Rețeaua Europeană a Ideilor a lucrat la un proiect major al cărui obiectiv a fost identificarea principalelor provocări și alegeri cu care se vor confrunta factorii de decizie ai UE și ai statelor membre în următorii douăzeci de ani și dezvoltarea unor idei inovatoare cu care să vină în întâmpinarea acestora. Se urmărește ca prin acest exercițiu să se obțină o mai mare coerență a ideilor promovate de politica de centru-dreapta în politica europeană.

Prezentul document abordează ariile de interes posibile în următorii 20 de ani, căci, odată identificate tendințele de dezvoltare, vom putea lua deciziile necesare pentru a asigura în continuare prosperitatea cetățenilor europeni și poziția lor de lideri mondiali. A ne proiecta în 2025 nu înseamnă a face afirmații precise despre circumstanțele de atunci. Cu toate acestea, punând în comun informații și experiență, rețelele de idei ne arată că cel mai bun mod de a înainta în proiectele noastre este încurajarea dialogului la scară largă despre idei, acțiuni și opțiuni. În acest fel, guvernele pot lua decizii iar cetățenii le pot înțelege.

Acesta este contextul în care REI a creat prezentul document pentru a expune ideile asupra principalelor provocări politice cu care ne vom confrunta în viitor și pentru a sublinia care sunt acțiunile pe care trebuie să le întreprindă responsabilii programelor politice ale partidelor. S-a ajuns la șase concluzii principale:

1. Există o schimbare semnificativă a ritmului în care evoluează chestiunile luate în discuție și o reorientare de la provocările constituționale către cele globale din viitor. În ultimii 60 de ani, am reușit, în Europa, să găsim soluțiile potrivite pentru rezolvarea diferențelor fundamentale existente între țări și, împreună, am promovat cu succes prosperitatea și valorile comune. Cu toate acestea, viteza cu care se produc schimbările devine tot mai rapidă, iar problemele globale necesită, la rândul lor, soluții globale. Impresia actuală este că Europa nu reacționează îndeajuns de prompt la aceste schimbări.
2. Provocările viitorului sunt deosebit de importante, atât ca arie de aplicabilitate, cât și ca profunzime. Dimensiunea acestor provocări este largă prin natura lor, prin urmare, nu li se poate răspunde prin obiective pe termen scurt. De aceea, interesul actual este să întâmpinăm viitorul prin viziuni clare.
3. În acest context global în continuă dezvoltare, niciun stat membru nu poate face față unor astfel de provocări de unul singur. Uniunea Europeană și statele membre trebuie să joace un rol decisiv pentru a sprijini și dezvolta înțelegerea semnificației acestor provocări pentru cetățenii europeni, încurajându-i să privească spre viitor cu optimism și încredere.
4. Într-o lume multipolară, Europa trebuie să păstreze legătura cu toți participanții la jocul mondializării, însă este esențial să se creeze legături transatlantice mai strânse pentru a putea face față provocărilor de ordin economic,

energetic/de mediu și celor privind securitatea. Va fi nevoie de o nouă structură a parteneriatului transatlantic. Aceste probleme vor putea fi abordate mai ușor, din perspectiva Occidentului, dacă parteneriatul transatlantic este aprofundat în acest sens. Ca să se creeze o piață transatlantică solidă, se impune consolidarea cooperării transatlantice în relațiile economice și în elaborarea politicilor de reglementare și eliminarea barierelor netarifare în domeniul comerțului și al investițiilor.

5. Într-o lume globalizată, bazată pe economia digitală, accentul se pune pe individ. În aceste condiții sistemul birocratic al UE și al statelor membre va trebui să fie adaptat pentru a actualiza guvernarea europeană. Publicul este interesat să folosească noile tehnologii pentru a putea trage la răspundere liderii politici, pentru a dezbate idei și a organiza campanii de schimbare a politicilor.

6. - Atenția UE ar trebui, prin urmare, să fie mai puțin îndreptată asupra extinderii frontierelor estice. Europa a pierdut timp în așa-numitul proces constituțional din ultimii 5 ani și nu a acordat îndeajuns de multă atenție necesității adaptării rapide la o lume cu o concurență economică acerbă, cu amenințări strategice decisive și schimbări tehnologice și culturale impetuoase. Frontierele UE ar trebui să rămână fixe acum, iar perioada următoare să fie dedicată consolidării coeziunii europene ca să se poată dezvolta un simț al identității în care să se regăsească cetățenii europeni. În acest fel, eforturile noastre s-ar concentra asupra rezolvării provocărilor viitoare nu asupra extinderii Uniunii, evitându-se astfel o posibilă slăbire a puterii Uniunii în calitate de partener competitiv. Acest lucru nu înseamnă că procesul de extindere s-a încheiat, ci că, în prezent, principala responsabilitate a UE este să își urmărească mai întâi interesele proprii, în alte cuvinte, capacitatea de integrare, și abia mai târziu să dea curs dorinței de alăturare a altor state.

Mai precis, documentul se axează pe cinci domenii majore ale politicii, care necesită timp mai mult și eforturi mai mari pentru rezolvarea chestiunilor urgente, ce nu mai pot fi amânate.

Competitivitatea și economia globală

Globalizarea induce un ritm accelerat de schimbări ale raporturilor între țări la nivel mondial. Se estimează că India și China vor deține 50% din PIB-ul mondial în 2060. Același poziție au ocupat-o și în 1820. Această reafirmare a Asiei ca putere economică la nivel mondial va pune Europa în fața unei provocări radicale. Va depinde de europeni să hotărască dacă acest posibil declin al Europei în raport cu dezvoltarea Asiei va rămâne, în următorii douăzeci de ani, consecința normală a unei recuperări din partea Asiei sau, dimpotrivă, va fi începutul unui proces de declin european în care Europa va fi depășită de națiuni mai tinere și mai dinamice.

Există o singură strategie pentru a evita consecințele politice dezastruoase care ar rezulta dintr-o astfel de evoluție a lucrurilor. Europa trebuie să ocupe primul loc în era informațională. Este imperativ să stăpânească economia bazată pe cunoaștere, căci tehnologiile informaționale au pătruns în toate domeniile de politici. Sarcina pe care o are Europa nu va fi ușoară. Inversarea tendinței actuale este în principiu o chestiune de educație, inovație și spirit antreprenorial. În acest scop, Europa trebuie să se debaraseze de rigiditățile și regulamentele mercantiliste care nu fac decât să împiedice dezvoltarea unei mentalități antreprenoriale dinamice. Dacă vrea să beneficieze de oportunitățile

oferite de globalizarea continuă în următorii douăzeci de ani, Europa are nevoie de o creștere a concurenței în sistemele educaționale naționale și la nivel global. Iată deci care ar trebui să fie prioritatea Uniunii pentru 2025.

Demografia și imigrația

Problema fundamentală și cea mai dificilă a Europei este rata scăzută a natalității. La nivel mondial, numărul nașterilor este în prezent de 21 la mie pe an; în Statele Unite, se înregistrează 14 la mie, iar în Europa 10. Creșterea numărului mediu de nașteri de la 10 la 11 ar duce, cel puțin, la o stabilizare a populației în Europa, deși nu este suficient pentru a contracara scăderea populației de vârstă activă. Pentru a preveni scăderea populației de vârstă activă ar fi nevoie de o creștere și mai mare a ratei natalității. Studii recente semnalează că populația UE va scădea și mai mult, cu 30-40 milioane la fiecare 10 ani, dacă fertilitatea rămâne la nivelul scăzut pe care îl are în prezent. Astfel de tendințe vor avea repercusiuni profunde asupra tuturor aspectelor vieții europene - pensii, transport, în sectorul imobiliar, etc.

Pentru a răspunde atât provocărilor cât și oportunităților schimbărilor demografice, factorii de decizie europeni vor trebui să încurajeze creșterea ratei natalității, creșterea vârstei de pensionare și a celei ce oferă dreptul la pensionare, creșterea ratelor de participare la forța de muncă, de asemenea, vor trebui să promoveze un nivel mai înalt de productivitate a lucrătorilor actuali, să încurajeze munca cu fracțiune de normă și adaptabilitatea lucrătorilor prin intermediul unor stimulente juridice și financiare.

În ceea ce privește chestiunea imigrației, statele UE vor trebui să regândească politicile de imigrație legală, favorabile lucrătorilor necalificați și să le înlocuiască, cel puțin parțial, cu politici care să faciliteze imigrarea lucrătorilor calificați. Ar trebui să fie depuse mai multe eforturi în vederea creșterii nivelului de calificare a lucrătorilor migranți stabiliți de multă vreme într-o țară străină și a folosirii multilingvismului și percepției asupra înțelegerii culturale pe care aceștia le au. Vor trebui să fie luate măsuri pentru ca Europa să devină un punct de atracție, în raport cu restul lumii, astfel încât să atragă și să păstreze lucrătorii calificați, împiedicând astfel exodul de inteligență. În cele din urmă, problemele specifice ale integrării celei de-a doua generații de imigranți trebuie analizate mai în profunzime decât până acum, atât în interesul imigranților cât și al populației native.

Terorismul și securitatea

Democrația secolului XXI, bazată pe piața liberă, a deschis noi surse de informare și a creat noi sisteme de comunicare, facilitând călătoriile, crearea de rețele internaționale și mobilitatea studenților la un nivel fără precedent. În următorii douăzeci de ani, aceste tendințe vor crește exponențial. Însă, această evoluție a creat și un nou tip de inamic care abuzează de libertatea accesului la informații, comunicare și călătorii. Noua amenințare reflectă diversitatea erei internetului. Atacarea democrației se face printr-o „ciber-mobilizare”, potențialii inamici fiind recrutați de peste tot în lume.

Tactica lor este subminarea și apoi distrugerea superiorității morale a democrațiilor, încercând, de exemplu, să le forțeze să renunțe la statul de drept în apărarea legii. În loc să recurgă la o luptă directă, acest inamic invizibil preferă să provoace democrațiile la o practică a ipocriziei, făcându-le să ia măsuri care să alieneze opiniile moderate în regiunile-cheie și să submineze sprijinul la nivel național.

Problema terorismului nu este una care să se rezolve imediat. O politică fermă, determinarea publicului de a se opune, luarea de măsuri din ce în ce mai complexe și subtile de luptă împotriva terorismului, reducerea motivelor legitime de nemulțumire și marginalizarea cauzei teroriste, toate acestea pot contribui, împreună, la crearea unor circumstanțe favorabile eliminării amenințării teroriste. Cu toate acestea, cheia succesului în lupta împotriva insurecției globale ar putea de fapt să fie divizarea atacului terorist prin aplicarea unor strategii diferite de abordare în funcție de diferitele scenarii și prin dezvoltarea unor state de drept, capabile să ofere beneficii cetățenilor și să înființeze instituții democratice. Uniunea trebuie să facă în continuare o prioritate din promovarea democrației și a drepturilor omului în întreaga lume.

Toți cetățenii europeni trebuie să fie conștienți de importanța luptei pentru apărarea valorilor lor, împotriva oricărei forme de amenințare teroristă. Este deci esențială cooperarea strânsă a guvernelor europene având la bază această conștientizare comună.

Una dintre principalele provocări pentru societățile democratice din Europa va fi integrarea politică și economică a acelor grupuri sociale care se simt în prezent excluse și jignite. Vor trebui luate măsuri pentru stimularea dialogului intercultural, întărirea poziției musulmanilor moderați majoritari și izolarea extremiștilor.

Pentru toate acestea, liderii trebuie să găsească un echilibru între măsurile suplimentare de securitate care se impun și respectarea valorilor democratice și a libertății individului.

Energia și mediul înconjurător

Importanța perioadei actuale este dată de rapiditatea schimbărilor și de părerea larg răspândită că schimbările climatice nu sunt un fenomen natural.

Modul cel mai radical de abordare a provocării climatice este să încercăm împreună să stopăm schimbările climatice prin aplicarea protocolului de la Kyoto. Însă există o politică alternativă mai productivă, aceea de a alege o „strategie de adaptare” bazată pe concepția că soluția pentru provocările schimbărilor climatice va fi găsită prin progresul tehnologic. Este nevoie de cercetare și investiții pentru a putea descoperi noi tehnologii care să îmbunătățească modul în care noi, în Occident, și vecinii noștri de pe întregul glob, trăim în mediu și cu mediul. O strategie mai promițătoare nu constă în subminarea surselor pieței pentru creșterea economică și progresul tehnologic, ci în folosirea în avantajul nostru a societății cunoașterii, pe care o creează procesul de globalizare.

În ceea ce privește energia, pe termen mediu, singura tehnologie energetică care a dovedit că poate avea un impact semnificativ asupra aprovizionării cu energie, este energia nucleară. Soluții alternative precum energia eoliană sau biocombustibilii contribuie numai într-o mică măsură la creșterea aprovizionării cu energie. Acestea pot fi doar suplimente locale. De aceea, interdicțiile de dezvoltare a energiei nucleare vor trebui ridicate. Provocarea fundamentală o reprezintă redobândirea unui consens general privind energia nucleară.

Uniunea Europeană și statele membre ar trebui să acorde credite fiscale mai mari și stimulente industriei, întreprinderilor mici, regiunilor și municipalităților locale, precum și proprietarilor de locuințe și consumatorilor pentru a încuraja astfel atât cercetarea și dezvoltarea, cât și adoptarea rapidă a energiilor regenerabile și a tehnologiilor în domeniul pilelor de combustie pe bază de hidrogen. Însă cea mai mare provocare pentru UE în următorii douăzeci de ani va fi să încurajeze spiritul competitiv și mediul lipsit de reglementări, care, cumulate cu o perfecționare a competențelor și a educației, să le ofere europenilor cea mai mare șansă de a fi printre cei dintâi care profită din plin de noile oportunități tehnologice.

În final, documentul reamintește că toate aceste provocări și soluționări sunt strâns legate între ele. De exemplu, inovația este legată de demografie și imigrație, însă, imigrația, la rândul ei, trimite la chestiunea terorismului și a securității, în timp ce securitatea este legată de problema mediului și a energiei. Prin urmare, dacă dorim ca acest exercițiu să fie folositor pentru a avertiza factorii de decizie asupra pericolelor viitoare, trebuie, de asemenea, subliniat faptul că va fi necesar să se facă actualizări în mod regulat, pentru a urmări toate schimbările care, cu siguranță, vor afecta aceste legături odată cu evoluția evenimentelor.

I. EUROPA – MULȚUMITĂ DE REALIZĂRILE DE PÂNĂ ACUM

Viața europeană arată bine în toamna anului 2007. Văzută din afara frontierelor sale, din Statele Unite, America Latină sau Asia, Europa pare stabilă, prosperă, având la bază statul de drept și democrația ca premisă fundamentală.

În mod evident, progresele înregistrate de Europa și statele membre după cel de-al doilea război mondial sunt cu adevărat remarcabile. Marcați de experiența a două conflagrații mondiale la interval de 30 de ani, liderii europeni postbelici au hotărât că ar trebui să se facă tot posibilul pentru a evita ca astfel de distrugerii să mai aibă loc vreodată.

Inițial un parteneriat restrâns, format din șase țări europene, cu o populație de 170 milioane în 1957, Comunitatea Economică Europeană (în prezent, Uniunea Europeană) s-a extins la 27 de țări, cu o populație de aproape 500 milioane. Declarația UE cu ocazia celei de a 50-a aniversări recunoaște unicitatea acestui proces și rezultatele extraordinare obținute.

Printr-o conducere vizionară, Uniunea Europeană și-a dezvoltat capacitatea de rezolvare a problemelor statelor membre, lansând conceptul de societate a statelor în rețea¹, **prin care statele membre reușesc să-și atingă obiectivele, unindu-și eforturile în domenii specifice.**

Datorită acestor decizii, popoarele europene au devenit mai prospere ca niciodată; principiile care stau la baza pieței unice europene le-au facilitat viața, prin susținerea liberei circulații a mărfurilor, a serviciilor, a persoanelor și a capitalului de-a lungul vechilor frontiere ale imperiului.

Economia europeană are un nivel bun în prezent, numărul de locuri de muncă create în zona euro din 2000 până acum, 13,1 milioane, depășindu-l pe cel din Statele Unite în aceeași perioadă. Situația este chiar mai bună, dacă

includem și membrii din zona non-euro, ca, de exemplu, Regatul Unit. În est, noile state membre UE înregistrează o rată de creștere economică egală cu cea a statelor din Extremul Orient. De exemplu, rata de creștere economică în Polonia este în prezent egală cu cea înregistrată în India, în timp ce economia Republicii Cehe are o rată de creștere mai mare decât cea a Taiwanului sau a Malaesiei. În plus, zona euro înregistrează un excendent comercial, spre deosebire de Statele Unite care, cu o economie comparabilă ca mărime cu cea europeană, au un deficit de 830 miliarde USD.

Mandatul obținut recent de președinția germană pentru tratatul de reformă, care ar putea fi ratificat în cursul anului viitor, reprezintă un pas important pentru Uniune la început de secol XXI. Tratatul întrerupe criza instituțională care a înfrânat consolidarea Uniunii în urma extinderii la 27 de membri și va permite UE să se concentreze asupra unor aspecte mai importante, ca securitatea energetică, schimbările climatice și relațiile externe.

Consolidarea cooperării în domeniul justiției și al afacerilor interne va ajuta Europa să facă față amenințărilor teroriste cu care se confruntă în prezent. Cu toate acestea, lupta împotriva terorismului nu poate fi dusă la bun sfârșit fără ajutorul Statelor Unite. Într-adevăr, amenințarea teroristă comună cu care se confruntă Europa și Statele Unite a reprezentat un factor important în consolidarea cooperării transatlantice în ultimii ani.

Cu toate astea, se aud în continuare voci critice la adresa Bruxelles-ului. Acestea vizează cu precădere interferența inutilă și birocrăția stufoasă ca urmare a legislației comunitare în anumite domenii. În plus, aparenta lipsă de responsabilitate a funcționarilor UE, ca și părerea răspândită conform căreia structurile de control al fondurilor UE nu sunt îndeajuns de puternice, întăresc convingerea că există un „deficit democratic”, greu de acoperit.

Perioada de intensă dezbateră constituțională se apropie de final. În schimb, dezbateră asupra provocărilor globale care ne așteaptă în viitor devine din ce în ce mai animată. Subiectele de reflecție includ necesitatea inovării și creșterea competențelor care să țină pasul cu ritmul accelerat al procesului de globalizare, schimbările demografice și imigrația, terorismul și securitatea și, în cele din urmă, dar nu mai puțin important, securitatea energetică și schimbările climatice.

Europenii au motive să fie mulțumiți de modul în care au fost abordate și rezolvate problemele secolului XX. Cu toate acestea întrebarea urgentă, căreia suntem obligați să-i găsim un răspuns, este următoarea: oare nu suntem prea mulțumiți de noi înșine? Cât de capabili suntem noi să înfruntăm provocările globale ale secolului XXI, care nu pot fi rezolvate decât printr-o cooperare strânsă la nivel european și internațional? Care sunt tendințele în următorii 20 de ani? Odată identificate aceste tendințe, ce decizii vom lua pentru a asigura în continuare prosperitatea cetățenilor europeni și poziția lor fermă de lideri mondiali?

¹ Conceptul de societate în rețea (Network Society) al lui Manuel Castell, 1996

II. PROVOCĂRILE GLOBALE VIITOARE

De la căderea zidului Berlinului, la sfârșitul anului 1989, Europa a trăit o perioadă de schimbări revoluționare, din fericire, de natură pacifică. S-au produs schimbări majore în structura Uniunii Europene, atât în ceea ce privește componența sa ca număr de state membre, cât și competențele sale, culminând cu propunerea tratatului de reformă care urmează a fi finalizat până la sfârșitul anului 2007.

În timp ce, în multe cazuri, schimbările vizate de procesul de elaborare a politicilor nu au depășit cadrul frontierelor europene, la nivel mondial s-au produs dezvoltări importante, cărora UE le-a răspuns în mod sporadic, lăsând impresia că doar reacționează la evenimente, în loc să le controleze printr-o strategie gândită în detaliu.

Viteza rapidă de răspândire a rețelilor mass-mediei mondiale a făcut ca problemele care în trecut ni se părea că se produc în locuri îndepărtate, nevăzute, să fie aduse instantaneu în casele oamenilor. Nu putem rămâne indiferenți față de condițiile grele în care trăiesc alții sau față de provocările umanității, în general. Acolo unde este posibil, Europa trebuie să fie capabilă să își adune forțele pentru a ajuta cele două treimi ale populației lumii care sunt încă în afara sistemului global.

Pentru realizarea acestui exercițiu, REI îi este profund recunoscătoare Fondation pour l'innovation politique, care a inițiat un proces de dezbatere a principalelor rapoarte privind lumea în 2025, publicate de către Consiliul Național al Serviciului de Informații, un organ consultativ al CIA, și de Institutul pentru Studii de Securitate al Uniunii Europene.

În prezenta analiză, provocările globale viitoare, care, prin natura lor, sunt de lungă durată, sunt analizate sub trei aspecte diferite, cu titlurile de Aspecte de securitate, Aspecte politice și Aspecte economice, cu rezerva că ar putea să apară modificări ale raporturilor între aceste elemente ca urmare a unor evenimente neprevăzute.

ASPECTE DE SECURITATE

Situația certă, dar neplăcută, din timpul Războiului Rece a fost înlocuită acum de nesiguranța, deși oarecum mai relaxată, a lumii postbelice. Deși războiul a fost câștigat de puterile occidentale, în numele libertății, atât din punct de vedere militar, cât și economic, primul deceniu al secolului XXI este dominat în momentul de față de alte preocupări, marcate de încercarea anumitor state de a obține controlul asupra agendei globale.

În Occident amenințarea de invadare din partea Estului era văzută înainte ca preocuparea centrală. Acum însă, provocările sunt mult mai variate și mai evazive. Terorismul este problema principală, iar obiectivul nostru este să apărăm societățile occidentale împotriva amenințării de distrugere din partea grupurilor jihadiste radicale care se folosesc de libertatea de comunicare prin internet pentru a pune la cale atentate în punctele cele mai slabe și mai vulnerabile ale sistemelor noastre.

Legată de acest subiect este și amenințarea proliferării nucleare, facilitată, la rândul ei, de folosirea internetului ca mijloc de acces la informații. Implicațiile actualei distanțări față de Iran sunt foarte mari. În cazul în care Iranul își va atinge obiectivul, este greu de prezis câte țări vor deveni puteri nucleare până în 2025.

Chestiunea statelor în disoluție va trebui să devină centrul atenției, cât mai repede cu putință. Este inacceptabil faptul că aproape 50 din cele 200 de țări ale lumii nu au încă capacitate de guvernare proprie, majoritatea popoarelor acestor țări fiind obligate să trăiască în condiții de viață modeste. Până în 2025, aceste țări vor trebui să fie introduse în sistemul internațional.

Goana după resurse naturale va avea consecințe importante asupra politicii europene de securitate și apărare. China conduce de departe cursa pentru stocul de resurse viitoare și semnează, în acest scop, acorduri pe termen lung cu Iranul și cu Sudanul pentru petrol și cu alte țări din Africa pentru materii prime. Prin resursele uriașe de petrol și gaze pe care le posedă, Rusia se reafirmă ca putere mondială, folosindu-se de acest avantaj pentru a-și atinge interesele proprii – urmărind mai degrabă revendicările teritoriale decât răspândirea cunoștințelor IT în rândul populației sale?

Dacă amenințarea militară pare să fi scăzut în ultimii ani, asta nu înseamnă că nu există riscul ca astfel de amenințări să reapară în viitor. Este de reținut, în acest sens, publicația recentă intitulată „China's New Great Leap Forward, High technology and Military Power in the Next Half-Century” („Marele salt înainte al Chinei. Tehnologia avansată și puterea militară în următoarea jumătate de secol”)². Rusia și China, alături de statele din Asia centrală, au format recent o organizație regională. Încă nu este clar dacă au făcut acest lucru din motive militare sau economice (Organizația pentru cooperare de la Shanghai).

O lume multipolară ia naștere, cu rapiditate, sub ochii noștri. Europa trebuie să dialogheze cu toți actorii principali, chiar dacă există o slabă voință politică de finanțare a mijloacelor militare necesare pentru a fi un actor important. Însă, în aceste circumstanțe, va trebui reafirmată valoarea durabilă a parteneriatului transatlantic, aducându-se modificări la structurile existente, inclusiv NATO, astfel încât, împreună, partenerii să fie mai eficienți în rezolvarea provocărilor globale reprezentate de Orientul Mijlociu, Afghanistan, China și Rusia.

ASPECTELE POLITICE

În următoarele două decenii, atenția va fi mult mai mult îndreptată asupra următoarelor 3 domenii politice:

Demografia și imigrația: Ca urmare a creșterii speranței de viață, numărul pensionarilor europeni aproape că se va dubla până la jumătatea secolului. Ceea ce va fi îngrijorător este, în mod deosebit, scăderea populației active, în raport cu populația neîncadrată în muncă. Implicațiile politice vor fi variate, începând cu o penurie a forței de muncă și încetinirea ratelor de creștere și ajungând la o creștere a presiunilor asupra sistemului de pensii și a cheltuielilor legate de asistența medicală publică. Vor trebui analizate și problemele legate de sistemul actual de migrație, rolul imigrației în politica de soluționare a schimbărilor demografice și provocările pe care le aduce procesul de integrare a

populațiilor imigrante în cadrul societăților noastre. Se va înregistra o creștere continuă a populației globale în mediul urban, concentrată în marile aglomerații, ceea ce va avea consecințe profunde asupra modului în care factorii de decizie vor aborda chestiunea sărăciei, a criminalității și a relațiilor comunitare.

Energia și mediul înconjurător: Vor trebui găsite soluții pentru a răspunde provocărilor legate de securitatea energetică și schimbările climatice. Căci, este drept să considerăm aceste două regiuni de interes ca fiind cele două fețe ale aceleiași monede. Dependența noastră de importurile de energie urmează să crească în mod semnificativ până în 2030. Concurența pentru resursele energetice va deveni mai acerbă. În același timp, raportul recent al ONU privind schimbările climatice a servit drept semnal de alarmă cu privire la limitele creșterii energetice bazate pe combustibili fosili.

Suștinerea democrației: Afirmarea convingerilor occidentale în domeniul economic nu va antrena neapărat același succes persistent în încurajarea țărilor să adopte democrația parlamentară după modelul occidental. Mai mult chiar, pe plan intern, forțe precum frica de terorism, frica de diferențe culturale și frica de imigrație vor periclita actuala armonie socială, prin mișcări autoritare, xenofobe și cele vizând securitatea³.

ASPECTELE ECONOMICE

Ne aflăm în plin proces de globalizare, un proces de lungă durată. Deși e un subiect controversat, globalizarea a jucat un rol important în crearea prosperității noastre. Globalizarea reprezintă o amenințare cu precădere pentru cei care refuză să se adapteze în funcție de ea. În următorii 20 de ani, țările care se izolează de piețele mondiale vor fi cele care vor avea problemele cele mai grave.

Nu globalizarea în sine divide societatea, ci frica de globalizare. Nu ar trebui să ne fie frică de globalizare, ci de cei care ne-au făcut să avem această temere. În realitate, țările care sunt încă sărace nu suferă de prea multă globalizare, ci de prea puțină.

Dacă facem o comparație între popoarele cele mai bogate și popoarele cele mai sărace din lume observăm că diferența dintre ele devine tot mai mare. Dar, atunci când comparăm PIB-ul pe cap de locuitor din SUA sau din UE cu PIB-ul din China și raportăm rezultatele de acum la situația existentă cu mulți ani în urmă, vom descoperi că PIB-ul pe cap de locuitor a crescut în China mult mai mult decât în țările industrializate. În 1960, așa-numita clasă de mijloc – cuprinzând persoanele care câștigau între 20 și 40 dolari pe zi - reprezenta doar 6% din populația lumii. În prezent reprezintă 50%.

În plus, globalizarea produce, într-adevăr, schimbări în raporturile dintre țări la nivel mondial. Se estimează că India și China vor deține 50% din PIB-ul mondial în 2060. Aceeași poziție au ocupat-o și în 1820. Asistăm, în prezent, la un fenomen care, de altfel, nu e fără precedent în istorie: reafirmarea Asiei. Acest lucru nu înseamnă că va fi un

² Institutul Hudson, 2005

³ Institutul pentru Studii de Securitate al Uniunii Europene, „*The New Global Puzzle: What World for the EU in 2025*”, 2006

proces ușor. În cursa pentru ocuparea poziției de lideri mondiali, țările din Asia se vor confrunta cu probleme grave de infrastructură, cu scăderea aprovizionării cu apă și energie, ca și cu lipsa de competențe esențiale.

În ultimul rând, dar nu mai puțin important, stagnarea negocierilor Runderi de dezvoltare de la Doha și înmulțirea acordurilor bilaterale arată că existența cadrului multilateral nu poate fi considerată o certitudine decât dacă principalii parteneri comerciali stabilesc, în cadrul OMC, un cod strict în vederea realizării unor astfel de acorduri.

Pentru o evaluare mai detaliată a contextului de dezvoltare globală în care vor acționa UE și statele membre, pentru identificarea celor mai importante tendințe economice și sociale, pe termen lung, pentru a face o analiză a principalelor provocări politice care decurg din aceste tendințe, pentru a găsi posibilitățile și alegerile-cheie în fiecare domeniu politic, ca și pentru a sugera strategiile cele mai bune în vederea obținerii soluțiilor politice viitoare, REI a selectat patru mari domenii de politici extrase din lucrările grupurilor sale de lucru și grupurilor operative:

1) **Globalizarea și economia digitală**

2) **Demografia și imigrația**

3) **Terorismul și securitatea**

4) **Energia și mediul înconjurător**

Aceste patru mari provocări politice implică două aspecte conexe pe care Uniunea Europeană trebuie să le ia în considerație:

Gubernarea europeană:

Pentru a face față acestor provocări, Uniunea Europeană trebuie să aibă capacitatea de a formula politici comune și de a pune în aplicare măsurile europene în mod eficient. Prin urmare, este esențial ca Uniunea să fie structurată în așa fel încât să aibă o **gubernare** eficientă, garantând responsabilitatea politică și resursele financiare necesare pentru ca acțiunile ei să fie, la rândul lor, eficiente. Acest aspect este strâns legat atât de chestiunea **valorilor și identității** europene, cât și de **frontierele** Uniunii.

Parteneriatul transatlantic:

În mod cert, Uniunea Europeană joacă un rol semnificativ în soluționarea tuturor acestor provocări. Cu toate acestea, colaborarea cu parteneri competenți va întări în mod considerabil eficacitatea acțiunilor sale. Din acest punct de vedere, Statele Unite reprezintă partenerul indispensabil. Consolidarea **cooperării transatlantice** în ceea ce privește diferitele chestiuni globale va fi esențială pentru a asigura conducerea mondială, a implica și alți participanți și a elabora soluții eficiente - de exemplu, privind schimbările climatice și chestiunea energiei.

În cele din urmă, dar nu mai puțin important, din concluziile următoarelor capitole va reieși că aceste patru mari teme sunt strâns legate între ele. Nu există nicio putere sau instituție care să facă față acestor provocări de una singură, oricât de necesară sau importantă ar fi ea.

III. OPȚIUNILE POLITICE ALE EUROPEI ÎN SECTOARELE-CHEIE

Globalizarea și economia digitală

ANALIZĂ

Globalizarea nu este un fenomen recent. Potrivit analizei lui Thomas Friedmann, în cartea sa „The World is Flat”, prima etapă a procesului de globalizare a început cu revoluția industrială în Europa, în secolul XVIII, având țările ca actori principali. Cea de-a doua etapă - era **marilor corporații multinaționale**- a început după cel de-al doilea război mondial când, sub conducerea SUA, organizații mondiale precum GATT, Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială s-au angajat să reducă cotele comerciale și barierele tarifare care apăruseră brusc în întreaga lume. În anii '70-'80 au cunoscut o perioadă de dezvoltare, însă perioada de vârf a fost în anii '90, ca urmare a două evenimente majore:

1. căderea zidului Berlinului, care a dat drumul la milioane de lucrători avizi în sistemul economic mondial (urmași de un val de 750 milioane de lucrători chinezi după ce China a întors spatele vechii sale experiențe comuniste maoiste);
2. apariția unei noi revoluții tehnologice care a făcut ca transportul de mărfuri și de informații, către aproape toate colțurile lumii, să fie mult mai ieftin și mai ușor de realizat și a creat condițiile necesare răspândirii economiei cunoașterii la nivel mondial.

Procesul de globalizare nu este încă complet (circulația mărfurilor și a serviciilor nu este încă îndeajuns de liberă pe cât ar fi putut să fie în contextul de dinainte de primul război mondial, nici măcar în interiorul Uniunii Europene). Însă, am ajuns acum aproape de un nivel de globalizare a lumii în care mărfurile, serviciile, capitalul financiar, utilajele, lucrătorii și ideile migrează oriunde sunt mai apreciate și pot lucra împreună cu mai multă eficiență, flexibilitate și securitate.

Prin urmare, globalizarea a declanșat o explozie incredibilă a creșterii productivității mondiale. Rata de creștere a productivității mondiale aproape că s-a dublat, crescând de la 1,2% pe an în anii 1980, la 2,3% pe an în deceniul trecut - exceptând Europa Occidentală și Japonia care au avut o creștere mai slabă în ultimul deceniu comparativ cu anii 1980. În principiu, globalizarea a fost o mecanism care a creat prosperitate la nivel mondial: niciodată, în istorie, sărăcia nu a scăzut atât de rapid și de mult ca în perioada actuală.

Există mulți analiști respectabili care estimează că o creștere a tensiunilor economice și sociale, atât la nivel internațional, cât și la nivel național, ar putea duce la ascensiunea unor percepții politice negative care să deraieze întregul proces înainte de 2025. Noi credem, însă, că astfel de temeri sunt exagerate. Diferențele radicale contează, însă sunt contracarate de mișcarea masivă, alimentată de concurența globală, care aduce modernitatea economică în rândul a milioane de persoane în fiecare an...15 milioane de indieni intră pe piața mondială a muncii în fiecare an.

Prin urmare, aceleași forțe economice și tehnologice care au structurat lumea în anii 1990 ar trebui să rămână valabile și în următorii douăzeci de ani. Cea de a treia etapă a globalizării va fi deci cea a **individului**, a cărei putere va consta în accesul la informație prin intermediul internetului. Creșterea dinamică a tehnologiei informației (TI) face imposibilă prezicerea direcțiilor viitoare, însă tendința generală este clară: viteza de procesare, stocarea datelor și conexiunea de bandă largă vor continua să se dezvolte într-un ritm alert.

De exemplu, în 2005, experții au estimat că, la nivel mondial, cantitatea de informație digitală se dubla la fiecare 1100 de zile. În 2007, aceeași creștere a informației digitale se producea în decurs de 11 luni. Un nou studiu realizat de IBM estimează că până în 2010 cantitatea de informații se va dubla o dată la 11 ore. Un alt raport al firmei de analiză IDC estimează că, până în 2010, volumul de date informatice create și copiate va crește cu mai mult de 6 ori, la 988 de exabiți, ceea ce reprezintă o rată anuală de creștere de 57%.

Și mai impresionant este IPv6, noul protocol de nivel de rețea pentru interconexiunile dintre routere. IPv6 este desemnat succesorul lui IPv4, versiunea actuală a protocolului internet pentru utilizarea curentă a internetului⁴. Un lucru cert asupra căruia ar trebui reflectat, atât pentru Europa cât și pentru SUA, este faptul că Asia se îndreaptă mult mai repede spre IPv6 decât noi. Până în 2025, drepturile de proprietate intelectuală asupra unei mari părți din inovațiile tehnologice necesare pentru a face această trecere vor fi deținute de Asia.

Previziunea cea mai logică și plauzibilă este că procesul de globalizare va continua într-un ritm neschimbat, fiind chiar din ce în ce mai accelerat. Prin urmare, în 2025, lumea va avea mult mai multe mari puteri economice decât până acum. China, India, Japonia, Coreea, Malaezia, Indonezia vor dobândi un rol mai important în economia mondială. Conform estimărilor comune, se presupune că, în 2025, China va deveni exportatoarea mondială majoră, iar Asia de Sud va produce 38% din bogăția mondială, comparativ cu 24% cât produce în prezent. Un astfel de salt înainte ar plasa polul economic asiatic la nivel de egalitate cu țările OCDE care ar trebui să producă 40% din producția mondială la acea dată.

De asemenea, se așteaptă ca procesul continuu de globalizare să facă un pas înainte, determinând o schimbare de natură calitativă. În 2025, avantajul concurențial al economiilor asiatice nu va mai fi limitat doar la producerea de mărfuri bazată pe mâna de lucru ieftină și pe resurse bogate. Încă de pe acum, globalizarea se extinde dincolo de mărfurile fabricate, la un nivel superior, cel al valorii adăugate în alte segmente ale economiei, precum sectorul serviciilor care, în trecut, a fost ținut în afara acestui proces (medicină, prelucrarea datelor, dezvoltarea software...). Până în 2025, ca urmare a revoluției din sectorul tehnologiilor comunicației, care permite cunoașterii să depășească impedimentele tradiționale legate de distanță, concurența asiatică se va extinde către fiecare colț, oricât de îndepărtat ar fi el, din sfera valorii adăugate.

Această reafirmare a Asiei ca putere economică mondială va pune Europa în fața unei provocări radicale.

⁴ IPv6 („Protocol Internet versiunea 6”) va duce la o creștere spectaculoasă a numărului de adrese disponibile pentru dispozitivele de rețea, permițând, de exemplu, oricărui telefon mobil și dispozitiv electronic mobil să aibă propria adresă. IPv4 suportă 2³² (aproximativ 4,3 miliarde) de adrese, ceea ce nu este suficient pentru a da nici măcar câte o adresă fiecărei persoane existente, iese din discuție posibilitatea de a suporta dispozitive fixe și mobile. IPv6 va suporta 2¹²⁸ (aproximativ 340 miliarde miliarde miliarde miliarde) adrese, sau aproximativ 5×10²⁸ adrese pentru fiecare persoană din cele aproape 6,5 miliarde de oameni existenți în prezent.

Concurența din partea noilor națiuni care se afirmă nu reprezintă deloc un joc fără miză, atâta timp cât cercetarea și tehnologia deschid noi piețe și creează noi oportunități de dezvoltare viitoare în domenii economice încă neexploatare. Acesta este cazul Statelor Unite unde, în ultimii zece ani, datorită poziției sale de lider în domeniul tehnologiei și al inovației, pentru fiecare loc de muncă pierdut în fața concurenței străine, au fost create 1,2 locuri de muncă pe piața internă (serviciile reprezentând acum mai mult de 80% din producția internă). Din păcate, însă, aceasta nu este și situația Europei continentale (unde proporția este de 0,8 locuri de muncă pentru fiecare slujbă care a migrat).

Cauzele acestei situații sunt bine cunoscute. Europa este împovărată cu reglementări privind piața și dreptul muncii și de rigidități care împiedică mobilitatea, reduc concurența, frânează inovația și descurajează asumarea de riscuri și spiritul antreprenorial. În consecință, în prezent, productivitatea europeană crește cu un punct procentual sub nivelul celei de acum zece ani, înainte ca impactul complet al ultimei faze a globalizării să fi fost resimțit. Creșterea economică se menține sub 2% pe an, în timp ce în America s-a ridicat la mai mult de 3% în medie. Nu e de mirare că globalizarea este percepută în mod negativ de majoritatea opiniilor publice europene.

Va depinde de europeni să hotărască dacă acest declin relativ al Europei în raport cu dezvoltarea Asiei va rămâne, în următorii 20 de ani, consecința normală a unei recuperări din partea Asiei sau, dimpotrivă, va fi începutul unui proces de declin european în care Europa va fi depășită de națiuni mai tinere și mai dinamice.

OPȚIUNI POLITICE

O singură strategie este posibilă pentru protejarea Europei de consecințele politice dezastruoase care ar rezulta dintr-un astfel de curs al evenimentelor. Pentru a fi pregătiți pentru următoarea rundă a concurenței mondiale, pentru valorificarea și controlarea acesteia într-o continuă prosperitate, Europa trebuie să progreseze spre epicentrul erei informaționale. Ea trebuie de asemenea să stăpânească cu succes economia cunoașterii tehnologiile informaționale au cucerit în prezent orice domeniu de politică, incluzând și alte domenii-cheie de dezvoltare cum ar fi nanotehnologia și biotehnologia.

Sarcina nu va fi ușoară, după cum se poate observa din următorul exemplu.. Din cele trei sute de corporații din lume cu un procentaj al cheltuielilor pentru dezvoltare și cercetare, 130 se află pe teritoriul SUA în timp ce 90 dintre acestea sunt companii europene. Acest fapt nu este deloc nefavorabil. Cu toate acestea, 53 dintre companiile americane au fost fondate după 1960, în vreme ce printre companiile europene doar ...două. Aceasta înseamnă că acele companii europene care cheltuiesc foarte mult în domeniile cercetării și dezvoltării, aparțin în principal industriilor mai vechi și nu noii economii IT. Acest lucru nu reprezintă în sine o greșeală în sine, întrucât aceste industrii necesită de asemenea modernizare și inovație, în special în ceea ce privește revoluția digitală, dar, nu este suficient.

Privind lucrurile din alt unghi, acoperirea acestei lacune se referă în principal **la problema educației, inovației și spiritului antreprenorial**. Acestea sunt cele trei opțiuni fundamentale pe care Europa trebuie să le aleagă, dacă vrea să rămână în topul puterilor politice și economice a următoarelor decenii.

Simpla creștere a finanțării pentru proiectele de dezvoltare și cercetare, (de exemplu, investițiile publice) nu va fi niciodată suficientă, deoarece, ceea ce este necesar nu este doar mai multă inventivitate, ci „o mai bună inovație” acesta fiind un lucru foarte diferit. În Europa accentul pe "cercetare și dezvoltare" devine prea des doar un simplu interes față de cercetare. "Dezvoltarea" solicită aplicarea ideilor în lumea reală, unde a „cercetare” poate duce la inovație - iar inovația implică o cultură care apreciază antreprenorii și indivizii care își asumă riscuri și care știu cum să transforme cunoștințele în bani, și nu se limitează la transformarea banilor în cunoștințe, fapt ce în sine nu este suficient pentru a ajuta economia europeană. În economia digitală, o societate bazată pe cunoaștere este esențială, dar cunoașterea trebuie desfășurată într-o manieră productivă din punct de vedere economic. În acest scop, Europa trebuie să se debarseze de rigiditățile și regulile mercantiliste care reprimă dezvoltarea unei mentalități antreprenoriale dinamice.

În prezent chiar și educația este în curs de globalizare. Universitățile americane au progresat foarte mult în acest nou domeniu de activitate. Acest lucru reprezintă acum cea mai mare amenințare cu care se confruntă europenii, deoarece mulți oameni care în prezent trăiesc dintr-un venit de 5000 € pe lună, vor trebui să facă față concurenței altor muncitori (de exemplu, din India) care au aceleași studii universitare și aceeași experiență în muncă, dar care vor solicita doar 500 de € pentru același tip de muncă. Pentru a răspunde acestei provocări, Europa va avea nevoie nu numai de un mare Institut European de Tehnologie finanțat din fonduri guvernamentale, ci și de o rețea de mai multe mici instituții concurente pentru a ajuta la adaptarea europenilor la un nou mediu. De altfel, universitățile ar trebui să fie deschise în mai mare măsură către concurența în ceea ce privește serviciile pe care le oferă.

Pentru a asigura utilizarea eficientă a tehnologiei informației ce stă la baza îmbunătățirilor productivității în industrie și servicii care sunt esențiale competitivității globale, o prioritate de vârf va fi necesară pentru a garanta că europenii au forța de muncă și management-ul cu aptitudinile corespunzătoare pentru a profita de oportunități și pentru a înțelege și aplica tehnologia. O atenție și grijă speciale vor trebui acordate pentru competențelor și calificărilor în domeniul IT, în special în sectorul IMM-urilor, care reprezintă un factor esențial în crearea unor locuri de muncă noi.

Dacă vrea să beneficieze de oportunitățile oferite de globalizarea continuă în următorii douăzeci de ani, Europa are nevoie de o creștere a concurenței în sistemele educaționale naționale și la nivel global. Iată deci, care ar trebui să fie prioritatea Uniunii pentru anul 2025.

Demografia și imigrarea

Analiză

Europeenii au o durată de viață mai mare: în anul 1900 speranța de viață în Europa era doar de 47 de ani; un secol mai târziu a crescut la 77 de ani. Până în 2050, dacă nu mai devreme, se va ajunge la 81 de ani pentru bărbați și 86 de ani pentru femei - iar în Japonia va fi de 92 de ani. Acest lucru reprezintă o tendință globală, deși are la bază un decalaj: speranța de viață la naștere în India este acum de 64 de ani, iar în China de 72 de ani; media globală este de 63 de ani. Proporția populației lumii cu vârsta de peste 60 de ani va crește la 1/5 până în 2050, de la doar 1/12 în 1950. Până în 2050, persoanele cu vârsta de peste 80 de ani vor reprezenta peste 10% din populația Europei.

În același timp, rata fertilității a scăzut. În acest moment, 29 de țări din lume au rata fertilității sub nivelul necesar pentru a-și menține populațiile. La nivelul Uniunii Europene, aceasta este o problemă acută. Douăsprezece state membre UE au rata fertilității mai scăzută decât raportul stării de menținere a populației. Explozia demografică europeană a fost maximă în 1964, cu nașteri de peste șase milioane de copii în cadrul UE-15, fiind urmată de o implozie demografică. În 2002, rata nașterilor în cadrul UE-15 a scăzut sub patru milioane. Rata totală a fertilității a scăzut cu un procent sub nivelul ratei de înlocuire a populației - definită ca 2,1 nou-născuți la o singură mamă - în anul 1960, și ajungând la aproape 1,5 în prezent.

Prin aceste două tendințe identice, populația cu vârstă activă din Europa va scădea brusc, atât în termeni absoluți cât și proporționali. Făcând o comparație între situația prezentă și cea din 2050, numărul de oameni cu vârsta cuprinsă între 15 și 64 de ani din UE va scădea cu 48 de milioane (o scădere de 20%), iar numărul de persoane cu vârsta de peste 65 de ani va crește cu 58 de milioane. Europa va trece de la un raport de patru oameni de vârstă activă pentru fiecare cetățean în vârstă, la un unul de doi la unul. OCDE prevede că până în 2050, pentru orice persoană pensionată din țările industrializate, ar putea fi de fapt doar o singură persoană activă.

Conform tendințelor actuale, populația UE-27 va crește de la 490 de milioane în 2005 la 499 de milioane în 2025, dar apoi va scădea la 470 de milioane până în 2050. Cea mai mare creștere a populației va fi înregistrată în Luxemburg, Suedia, Irlanda și Regatul Unit, unde populațiile vor crește cu 41, 18, 14 și respectiv 12 procente, până în 2050. Cele mai mari scăderi ale populației vor fi în Bulgaria, România, Slovenia, Croația și Republica Cehă, fiecare putând pierde aproximativ 20% din populațiile lor. Totuși, populația SUA ar trebui să crească de la 296 la 420 de milioane (sau cu 42%), datorită ratelor mai mari de natalitate și imigrare. Populația Africii de Nord va crește de la 194 la 324 de milioane (sau cu 67%) în același interval de timp, iar în Turcia aceasta va crește de la 73 de milioane la 101 milioane până în 2050 (o creștere de 38% cu o rată a fertilității de 2,4). Aceasta va fi ajuns la 90 de milioane până în 2025. În cadrul dezbaterii privind extinderea, ar trebui menționat faptul că, chiar și în contextul acestor niveluri de creștere a populației Turciei, integrarea nu ar rezolva deficitul forței de muncă la nivelul Uniunii.

Alături de Japonia, Europa se află în prim-planul a ceea ce probabil va însemna un tendință mondială. În următoarea jumătate de secol, țările dezvoltate vor înregistra aproape 90% din creșterea populației lumii. Populațiile acestora vor continua să crească timp de câteva decenii. În plus, deși rata fertilității a scăzut în Asia de Est și în America Latină, acestea vor continua, de asemenea, să se mențină mai tinere decât țările dezvoltate pentru încă mulți ani. Cu toate acestea, se așteaptă ca rata fertilității în țările în curs de dezvoltare să scadă sub rata de înlocuire a populației până în 2050 și apoi să continue sub acea rată. Provocarea reprezentată de o populație îmbătrânită și în scădere va începe să fie o provocare mondială până în 2070. Astfel, în timp ce populația lumii va crește cu un sfert, începând din prezent și până în 2025 - de la 6,4 miliarde la 8 miliarde - creșterea maximă ar trebui să ajungă la 9,3 miliarde în 2050 și apoi să scadă.

Teme europene

În ultimii cinci ani, UE și statele sale membre au început să abordeze câteva dintre aceste probleme stringente. În timp ce multe dintre probleme rămân în mare măsură responsabilitatea guvernului la nivel național sau regional, dimensiunea UE a devenit mai clară. Cel mai evident domeniu de activitate este reprezentat de piața muncii. UE și statele membre și-au asumat angajamentul de a încerca să îmbunătățească atât proporția populației adulte încadrate în muncă, de exemplu, cât și vârsta la care aceștia ies la pensie. Multe țări europene au rate relativ scăzute de încadrare în muncă a adulților. Consiliul European de la Lisabona a stabilit un obiectiv de creștere a ratei generale de ocupare a forței de muncă de la 64 la 70% din populația adultă, în cursul acestui deceniu. Patru dintre statele membre deja se bucură de astfel de rate, iar alte trei sunt aproape de a le îndeplini, așa că obiectivul, deși unul ambițios, nu este imposibil. (În SUA, rata este în prezent 72%). Cartea verde „*Confruntarea cu schimbările demografice*”, publicată de UE în anul 2005, arată faptul că va exista o lipsă de 20,8 milioane de angajați până în anul 2030.

Având în vedere faptul că, în UE, rata **ocupării forței de muncă a femeilor** este în medie aproape cu 18% mai mică decât a bărbaților, există un obiectiv precis în cadrul Strategiei de la Lisabona privind creșterea de la 55 la 60% a ratei ocupării forței de muncă femeilor. (În Suedia, aproape 70% din femei care lucrează). Acest fapt înseamnă mai mult decât o provocare în domeniul politicilor economice și sociale. Există o dimensiune morală, de asemenea, în care atitudinile necesită o schimbare. În unele țări, de exemplu în Germania, Irlanda și Italia mamele care muncesc sunt considerate „mame iresponsabile”. Același lucru se întâmplă și cu tații care beneficiază de concediul parental și care se confruntă cu două obstacole - unul privind cariera și altul care se referă la imaginea de bărbați „slabi”. Prin urmare, programele suplimentare de favorizare a întoarcerii părinților la locul de muncă după terminarea concediului de îngrijire a copilului devin din ce în ce mai necesare. Există un oarecare progres în acest sens, în special în ceea ce privește fostele țări comuniste, unde multe femei obișnuiau să muncească înainte de 1989-1990. Într-adevăr, doar mamele care munceau erau considerate „emancipate” și prin urmare, se bucurau de recunoaștere socială. În prezent, țările cu rate mari ale ocupării forței de muncă e femeilor, ca de exemplu, Franța sau Suedia, înregistrează de asemenea rate ale natalității mai mari. Acest fapt demonstrează dorința femeilor din multe țări de a avea atât o carieră cât și o familie. Din perspectivă politică, este recomandabil să se traseze un cadru social într-un mod care să permită femeilor să fie mame și angajate în același timp.

Un lucru la fel de important este reducerea **șomajului în rândul tinerilor** și aducerea acestora mai devreme în câmpul muncii decât se întâmplă în prezent. De asemenea, lucrătorii mai în vârstă sunt încurajați să rămână activi mai mult timp. În 1900 durata medie de pensionare era cu puțin mai lungă de un an.. Începând cu 1980 s-a mărit la 13 ani , iar în 1990 la 19 ani. În viitor, pensionarea se va derula în mod regulat în intervalul a două sau trei decenii.

Comisia Europeană a estimat că, dacă **vârsta medie de pensionare** în Europa poate fi ridicată cu cinci ani, atunci cheltuielile publice privind pensiile ar putea cel puțin să rămână la același nivel, în ciuda evoluției demografice. UE și-a propus un obiectiv precis de creștere a ratei ocupării forței de muncă de la 39 la 50% pentru vârsta cuprinsă între 55-65 de ani. În unele țări, vârsta pensionării pentru lucrători în sectorul de stat este în creștere. Sistemele de pensionare anticipată sunt lăsate deoparte, sunt introduse intervale „flexibile” privind vârsta de pensionare, iar legătura strictă dintre vârsta de pensionare și vârsta la care o persoană are dreptul la pensionare este abandonată. Unele state membre încearcă să reformeze sistemele de pensii pentru a reduce sarcina financiară a statului - în special prin mărirea duratei perioadelor de contribuție, legând valoarea pensiilor de prețuri și nu de venituri abandonând sistemul de „contribuții definite” și acceptând sistemul de „prestări definite”. În paralel, cetățenii sunt încurajați să contribuie la sistemele de „fonduri”, pe lângă pensiile de stat, și de a cumula economii, deseori prin intermediul stimulentele fiscale. O portabilitate mai eficientă a pensiilor este de asemenea promovată pentru a încuraja mobilitatea între posturi. În prezent, Franța, Polonia, Regatul Unit și Suedia progresează în una sau mai multe dintre aceste direcții.

Un alt mijloc de a face față reducerii forței de muncă ar fi acela de a mobiliza întregul potențial al forței de muncă a imigranților deja prezenți, prin facilitarea educației pentru familiile imigranților și îmbunătățirea oportunităților dorite de educație. Deseori părinții copiilor imigranți subminează neintenționat șansele acestora datorită lipsei de informare asupra sistemului școlar local. Desigur, acest fapt afectează ambițiile și aspirațiile copiilor, dar pentru întregul societății reprezintă în primul rând o problemă economică. Din cauza descreșterii populației active, este esențial ca fiecare cetățean să primească o educație și să i se ofere o slujbă la modul cel mai eficient cu putință.

Problema fundamentală și cea mai dificilă a Europei este **rata scăzută a natalității**. La nivel mondial, numărul nașterilor este în prezent de 21 la mie pe an; în Statele Unite, se înregistrează 14 la mie, iar în Europa 10; în Japonia doar 9. Creșterea numărului mediu de nașteri de la 10 la 11 ar duce, cel puțin, la o stabilizare a populației în Europa, deși nu este suficient pentru a recupera scăderea populației de vârstă activă. Pentru a preveni scăderea populației de vârstă activă ar fi nevoie de o creștere mai mare a ratei natalității. Studii recente semnalează că populația UE va scădea și mai mult, cu 30-40 milioane la fiecare 10 ani, dacă fertilitatea rămâne la nivelul scăzut pe care îl are în prezent.

Totuși, rata scăzută a natalității poate fi înțeleasă ca reacția femeilor la condițiile economice și sociale și nu provoacă neapărat „un colaps al familiei” din punct de vedere demografic și sociologic. Rareori numărul dorit de copii este compatibil cu numărul real de copii născuți într-o familie. De fapt, dorința de a avea copii poate rămâne constantă în timp, dar nu poate fi întotdeauna îndeplinită datorită unor obstacole financiare sau sociale. În ceea ce privește politica dusă în acest domeniu, ar trebui să se acorde atenție eliminării obstacolelor sociale și a celor de la nivelul ocupării forței de muncă puse în calea dorinței de a avea copii. Guvernele încearcă să găsească măsuri care ar putea avea un efect direct sau indirect, deși, inevitabil, va fi nevoie de mult timp înainte ca acestea să crească nivelul forței de muncă.

„Ajutorul acordat familiilor” a devenit un obiectiv politic important în multe țări. În special, sistemele fiscale și de asigurări sociale pot fi ajustate pentru a recompensa familiile mari, mai degrabă, decât să existe o atitudine neutră față de acestea - stimulentele financiare pentru instituții de îngrijire a copilului și înființarea propriu-zisă a acestora pot juca de asemenea un rol important. Succesul Franței și anumitor țări scandinave în stoparea declinului ratei de fertilitate poate fi instructiv .

OPȚIUNI POLITICE

Pentru a răspunde atât provocărilor cât și oportunităților aduse de schimbările demografice, factorii de decizie europeni vor trebui:

- să încurajeze creșterea ratei natalității prin stimulente financiare, prin luarea de măsuri care să permită femeilor care lucrează să-și crească mai ușor copiii, prin instituții de îngrijire a copilului eficiente, printr-un cadru juridic și un statut social al familiei mai solide;
- să crească rata participării forței de muncă, în special pentru femei și tineri lucrători, inclusiv prin și încurajarea muncii cu fracțiune de normă;
- să crească vârsta de pensionare și vârsta la care o persoană are dreptul la pensionare, să descurajeze pensionarea anticipată și să combată menținerea aceluiași loc de muncă pe o perioadă nelimitată;
- să crească rezerva financiară depusă de cei care lucrează și destinată pensiei și să încurajeze fonduri de economii și sisteme de pensii mai flexibile;
- să promoveze o productivitate mai mare a lucrătorilor existenți, astfel încât producția mai mare să echilibreze efectele deflaționare ale populațiilor în descreștere;
- să încurajeze adaptabilitatea lucrătorilor, în așa fel încât aceștia să dobândească un ansamblu de competențe care să le permită să schimbe posturile și profesiile pe toată durata vieții active;

Având în vedere fenomenul imigrării, ar trebui să se insiste asupra următoarelor propuneri:

1. Statele UE vor trebui să regândească politicile de imigrație legală, favorabile lucrătorilor necalificați, și să le înlocuiască, cel puțin parțial, cu politici care să faciliteze imigrarea lucrătorilor calificați. Trebuie să fie analizate în profunzime beneficiile potențiale ale unui sistem de puncte (o „carte albastră” eventual după modelul canadian), care să poată fi adaptat la contextul național sau regional și, de asemenea, la evoluțiile pieței muncii. Prin aceste mijloace, economiile țărilor UE ar beneficia de „scăderea exodului de inteligență”. O variație a acestui sistem, care ar aduce beneficii țărilor de origine ar fi o migrare circulară a specialiștilor din țările în curs de dezvoltare, care, după ce sunt pregătiți și angajați în țările industriale pe o perioadă determinată, se întorc în cele din urmă, în țările de origine și aplică aici noile competențe și experiența profesională dobândită.
2. Această abordare trebuie să fie completată prin sprijinirea țărilor sărace în procesul de dezvoltare economică.

3. Ar trebui să fie depuse eforturi în vederea creșterii nivelului de calificare a lucrătorilor migranți stabiliți de multă vreme într-o țară străină și a folosirii multilingvismului și percepției asupra dialogului intercultural pe care aceștia le au. Ar trebui, de asemenea să se aibă în vedere crearea de programe specifice pentru a încuraja însușirea unei a doua limbi și programe pentru sprijinirea migranților pe durata studiilor și a formării profesionale.

Integrarea și educația migranților pot aduce un beneficiu imens societății care îi găzduiește dacă potențialele competențe speciale ale migranților sunt încurajate și utilizate. Datorită competențelor lor multilingvistice și percepției asupra tradițiilor sociale și culturale ale țărilor de origine, ei pot avea un rol important în consolidarea relațiilor interculturale, care sunt importante deosebit de importante, în lumea noastră în curs de globalizare.

4. Trebuie găsite soluții comune la nivelul UE pentru problemele imigrării ilegale întrucât acțiunile din fiecare țară în parte, de exemplu, oferirea unui statut legal persoanelor care intră în mod clandestin, au repercusiuni asupra altor state membre UE având în vedere mobilitatea forței de muncă în cadrul UE.
5. Trebuie să fie luate măsuri pentru ca Europa să devină mai atractivă, în raport cu restul lumii, astfel încât să atragă și să păstreze lucrătorii calificați, împiedicând exodul de inteligență. Aceste politici ar putea include, de exemplu, o facilitare mai mare pentru lucrătorii calificați, pentru a se deplasa dincolo de granițele europene cu o viză specială pentru cercetători în Europa.
6. O politică specifică în domeniul migrației nu este suficientă pentru a a face față tuturor problemelor privind imigrația. Aceasta trebuie să fie susținută de o politică de integrare care include, de exemplu, cursuri obligatorii de limbă, cultură și istorie a țării gazdă.
7. Problemele specifice ale integrării imigranților și ale „generației a doua” (copiii imigranților) în mai multe state membre trebuie analizate mai în profunzime decât până acum, atât în interesul imigranților, cât și al populațiilor native. Educația este esențială în acest proces. Programa școlară, de exemplu, ar trebui să aprobe comunitățile, nu să le despartă. Alături de mobilitatea socială, aceasta reprezintă o unealtă-cheie pentru integrare.

ANALIZĂ

În viitor, Occidentul ar putea să se confrunte cu reapariția unor amenințări tradiționale în domeniul securității. Dar există un domeniu în care Occidentul se confruntă deja cu o provocare majoră, jihadismul. Acesta nu reprezintă singura amenințare teroristă, dar ea este cea mai letală și cea mai eficientă în atingerea scopurilor sale.

Democrația liberală a fost atacată în întreaga lume de către un inamic invizibil și disparat. Acest lucru nu înseamnă o „ciocnire între civilizații” - căci a început ca o luptă internă în cadrul lumii musulmane - ci un conflict între jihadismul civilizat și cel barbar. Jihadismul este un atac împotriva tuturor celor care, indiferent de religie, cred în statul de drept, în drepturile omului, în pluralism și în guvernare democratică. Acesta respinge însăși baza democrației pe motivul că orice sistem de guvernare bazat pe voința poporului și nu pe cea a lui Dumnezeu este blasfemator, așa cum a fost în mod convenabil mediatizat între ei. Nu este atât „un război împotriva terorii”, cât unul al ideilor: o luptă pentru democrație. Dimensiunea acestei provocări nu trebuie subestimată; este o luptă ce nu poate fi câștigată făcând doar câteva concesii. În timp ce tendința a fost ca grupările teroriste tradiționale să fie create pentru a atrage atenția asupra cauzei lor și pentru a forța guvernele să negocieze și să facă astfel concesii, jihadiștii se regăsesc în afirmația făcută în anul 2003 de către Hussein Massawi, conducătorul Hezbollah:

„nu luptăm pentru ca voi să ne oferiți ceva. Noi luptăm pentru a vă elimina.”

Jihadismul

Inițial acesta a fost o luptă internă în cadrul societății musulmane. Extremiștii au respins modernizarea comunităților lor și adoptarea a ceea ce ei percepeau ca fiind practici sociale, economice și politice „occidentale”. La început, această dezbatere între „islamiști” și musulmanii obișnuiți a fost de natură academică. Dar islamiștii au devenit din ce în ce mai militanți și în cele din urmă, violenți, creând organizații, dezvoltând rețele și recrutând convertiți pentru a submina lumea islamică. Musulmanii care erau percepuți ca fiind „occidentalizați” sau care sprijineau democrația, au fost considerați trădători ai credinței.

Jihadiștii au deschis acum un al doilea front în atacul direct pentru a submina puterea adversarilor, a-și consolida propriile campanii și a trece la o nouă fază în lupta pentru supremația mondială. Aceștia ar putea lupta pentru ca soldații americani să se retragă din Irak - sau înainte, din Arabia Saudită - și a crea un stat palestinian care să se opună Israelului. Dar pentru jihadiști acestea sunt cauze drepte care pot fi manipulate pentru a-și justifica acțiunile și pentru a-i motiva pe cei care-i sprijină. Scopul lor este să-i submineze sau să-i discrediteze pe cei care încearcă să stabilească state viabile în lumea musulmană, ca în Irak și Afganistan, întrucât obiectivul lor pe termen lung este unificarea tuturor musulmanilor într-un stat fundamentalist, viziunea lor asupra unui nou „califat”, un pas decisiv pe drumul spre dominarea lumii, bazat pe interpretarea lor a legii „sharia” și pe guvernarea teocratică.

Este dificil să se supraestimeze implicațiile provocării jihadiste adresată lumii democratice. Acest război al ideilor „are loc și a devenit cadrul general al secolului XXI.”⁵

Noile arme: instrumentele moderne de comunicare

Noua amenințare este de o nouă natură. Ca și în cazul luptei împotriva nazismului și a comunismului, amenințarea are o dimensiune globală dar ca și în cazul terorismului folosește metode locale, imprevizibile și înspăimântătoare. Aceasta încearcă să submineze lumea democratică folosind ca arme însăși libertatea și bunăstarea oferite de lumea democratică, reușind astfel să transforme punctele ei forte în puncte slabe. Democrația secolului XXI bazată pe piața liberă a adus bunăstare și a oferit putere oamenilor. A deschis noi surse de informare și a creat noi sisteme de comunicare, facilitând călătoriile, crearea de rețele internaționale și mobilitatea studenților la un nivel fără precedent. În următorii douăzeci de ani, aceste tendințe vor crește exponențial. Aceste evoluții au creat și un nou tip de inamic care abuzează de libertatea accesului la informații, comunicare și călătorie facilă.

Noua amenințare reflectă diversitatea erei internetului. Atacarea democrației se face printr-o „cyber-mobilizare”, - o „*levée en masse*” electronică ‘potențialii inamici fiind recrutați peste tot în lume. Resursele necesare pentru a îndeplini rolul de lider mondial într-o astfel de campanie sunt ne semnificative: sunt de ajuns un video recorder și accesul la internet pentru a face din orice discurs și orice atrocitate, răpire sau crimă, o nouă armă în arsenalul jihadist. Aceasta este partea întunecată a revoluției IT. David Kilcullen, specialistul australian în combaterea mișcării de insurgență, a spus despre Osama Bin Laden: „Dacă nu ar fi avut acces la mijloacele globale de exprimare în masă, la serviciile de comunicare prin satelit și internet, ar fi fost doar un maniac într-o peșteră.”

Tactica lor constă în subminarea și apoi distrugerea superiorității morale a democrațiilor: aceștia încearcă să le forțeze să renunțe la statul de drept în apărarea legii, să folosească detenția fără proces pentru a proteja libertatea, să utilizeze tortura pentru a împiedica violența, să-i ucidă pe cei nevinovați pentru a proteja individul și să impună măsuri de securitate tot mai exigente în detrimentul libertății. Ei creează teamă și suspiciune reciprocă în cadrul comunităților, creând mai multe tensiuni care pot fi exploatare în viitor. În loc să se recurgă la o luptă directă, acest inamic invizibil preferă să provoace democrațiile la o practică a ipocriziei, făcându-le să ia măsuri care să alieneze opiniile moderate în regiunile cheie și să submineze sprijinul la nivel național. Ei cred că succesele lor vor aduce de partea lor mai mulți adepți dintre cei care - pe drept sau pe nedrept - au o anumită revendicare, slăbind astfel atitudinea hotărâtă a publicului.

Acești inamici ai democrației au acum unelte noi la dispoziție, sprijinită de o ideologie violentă și radicală, cu mulți recruți potențiali în toată lumea.

Principalele amenințări teroriste

⁵ Phares, Walid, *The War of Ideas*, Palgrave Macmillan 2007

⁶ Cronin, Audrey, *Cyber-Mobilization the New Levée en Masse*,
http://ccw.politics.ox.ac.uk/publications/cronin_parameters.pdf

Pot fi identificate patru dimensiuni ale acestei coaliții a celor nemulțumiți, asupra cărora se vor purta dezbateri în viitor:

- În primul rând există state ostile valorilor democratice. În prezent, doi dintre principalii adversari sunt Iran și Siria. Acestea au evitat în mare măsură până acum provocarea directă a Occidentului. Interesul lor se îndreaptă spre crizele locale sau regionale și în proiectarea puterii lor în vecinătatea imediată. În consecință, aceștia oferă refugiu grupărilor specifice din regiunile instabile, precum Palestina și Libanul, transformând în cele din urmă o sursă de tensiune regională și într-o preocupare globală. Activitățile noi de militantism ale Iranului privind capacitatea nucleară ar putea reprezenta o nouă orientare. Deși nu se poate prezice cu siguranță modul în care Iranul și Siria ar putea evolua în următorii 20 de ani, este probabil că acestea sau alte state similare - fie ele teocratice, sau autoritare, deși laice - vor continua să reprezinte o amenințare.
- Grupurile bine organizate, în cele din urmă finanțate de mai multe ori de către consumatorii occidentali prin plățile pentru petrol, au pus baza unor școli pentru extremiști și a unor tabere de antrenament pentru teroriști și au mijloacele de a lovi țintele occidentale. Școlile de tip „madrassas” finanțate de grupul de adepți Wahibi oferă un teren ideal pentru teroriști, în special în Pakistan, dar și în Europa. Aceștia educă potențialii recruți și apoi îi canalizează spre sistemele lor.
- Aceste grupuri organizate au fost capabile să-și amplifice puterea și să-și extindă raza de acțiune prin înființarea de rețele asociate cu principalele lor activități. Diverse grupuri disparate cu diferite revendicări și scopuri au putut comunica între ele prin intermediul internetului și al călătoriilor ieftine împărtășind astfel resurse și cunoștințe.
- Dincolo de aceste rețele, alți indivizi alienați sunt inspirați să lanseze campanii pe cont propriu împotriva țărilor locale cu dispozitive fabricate în casă, toate acestea în numele unei cauze mai mari.

Problema terorismului nu este una care să se rezolve imediat. Așa cum demonstrează exemplele din întreaga lume, începând cu Peru și până în Irlanda de Nord, este nevoie de mulți factori care, împreună, să poată rezista cu succes terorismului și să elimine, în cele din urmă, amenințarea teroristă:

- o atitudine politică fermă;
- hotărârea publică de a rezista amenințării la adresa democrației;
- măsuri anti-teroriste din ce în ce mai subtile și mai sofisticate;
- reducerea oricăror motive autentice de nemulțumire care stau la baza acțiunilor teroriste și
- marginalizarea cauzei teroriste.

Unele tendințe par clare. În timp ce acțiunea întreprinsă până acum pare să pună organizațiile teroriste în defensivă, nu va exista o soluționare imediată amenințării teroriste, iar Europa trebuie să fie pregătită pentru atentatele viitoare.

Se pare că această amenințare devine din ce în ce mai descentralizată și mai „spontană”. Cea mai mare teamă este aceea ca teroriștii să achiziționeze agenți biologici sau material nuclear, plasând astfel terorismul într-un nou plan.⁷

⁷ National Intelligence Council, 'Mapping the Global Future Report of the National Intelligence Council's 2020 Project', 2004

OPȚIUNI POLITICE

În tratarea la nivel macro a „mișcării de insurgență mondială” în războiul de idei, democrațiile ar putea fi nevoite să plănuiască un „război lung” neconvențional, pentru a exploata cunoștințele în domeniul luptei împotriva terorismului și a mișcării de insurgență, combinate cu eforturile militare pentru stabilizare și reconstrucție. În prezent, trebuie luate măsuri care să submineze bazele ideologice ale amenințării teroriste și să diminueze capacitatea acestora de a acționa cu impact. Dacă acest lucru va fi eficient, aceștia ar putea reuși să se asigure că până în anul 2025 amenințarea teroristă va fi redusă la un nivel semnificativ.

Cu toate acestea, cheia succesului în lupta împotriva insurecției globale ar putea să fie, de fapt, divizarea atacului terorist prin aplicarea unor strategii diferite de abordare în funcție de diferitele scenarii, prin eliminarea obstacolelor legitime și prin dezvoltarea unor state de drept eficiente, capabile să ofere beneficii cetățenilor și să înființeze instituții democratice. O astfel de strategie a „dezagregării” s-ar concentra asupra „interzicerii legăturilor între teatre, refuzării capacității actorilor regionali și globali de a contacta și exploata actorii locali, distrugerii fluxurilor între și în cadrul teatrelor *ji*had-ului, interzicerii zonelor sanctuar, izolării islamistilor de populațiile locale și întreruperii fluxului de informații provenind de la sursele islamismului din zona extinsă a Orientului Mijlociu.”⁸

Contextul intern

Toți cetățenii europeni trebuie să fie conștienți de importanța luptei pentru apărarea valorilor lor și de modul în care aceste valori pot fi protejate împotriva oricărei forme de amenințare teroristă. Este esențială cooperarea strânsă a guvernelor europene având la bază această conștientizare comună.

Una dintre principalele provocări pentru societățile democratice din Europa va fi **integrarea** politică și economică a acelor grupuri sociale care se simt în prezent excluse și jignite. Vor trebui luate măsuri pentru stimularea dialogului intercultural, consolidarea poziției musulmanilor moderați majoritari și izolarea extremiștilor. În același timp, guvernul occidental trebuie să demonstreze că politicile în domeniul integrării și înțelegerea culturală sunt indicii ale puterii, nu ale slăbiciunii. Nu se poate accepta, de exemplu, tolerarea unor obiceiuri despre care unii partizani încearcă să pretindă că sunt derivate din legea „sharia” în părți ale orașelor noastre care se opun valorilor tradiționale. Este nevoie de o abordare suplimentară considerabilă pentru a determina cauzele tendințelor extremiste care apar printre cetățenii musulmani.

Aceste eforturi vor trebui intensificate, întrucât există riscul ca terorismul să creeze o reacție - așa cum, fără îndoială, intenționează teroriștii - care va duce la creșterea intoleranței.⁹ Până în acest moment, societățile au demonstrat o maturitate politică apreciabilă în reacția lor față de atrocitățile teroriste, iar acest lucru a avut un

⁸ Kilcullen, David, 'Countering Global Insurgency', page 46 <http://smallwarsjournal.com/documents/kilcullen.pdf>

⁹ Institutul pentru Studii de Securitate al Uniunii Europene, „The New Global Puzzle: What World for the EU in 2025”, 2006

impact minim asupra relațiilor între comunități. Dar există riscul ca o campanie teroristă pe termen lung și în desfășurare să afecteze această situație.

Va exista o presiune în luarea de măsuri care va reduce libertatea și va crește tensiunile, intensificate poate de o populație îmbătrânită și de schimbările economice, producând astfel teamă și nesiguranță. Liderii vor trebui să găsească un echilibru între măsurile suplimentare de securitate care se impun și respectarea valorilor democratice și a libertății individului. În principiu, nu există niciun conflict între bunele practici în domeniul siguranței și libertatea individuală. Guvernele occidentale nu trebuie influențate de teroriști în luarea deciziilor care deși par corecte, alimentează cauzele fundamentale ale terorismului. O dezbateră-cheie este cea privind rolul reglementării și rolul pe care acesta îl poate juca în reducerea folosirii abuzive a noilor tehnologii. Sunt necesare eforturi suplimentare pentru a transforma internetul într-un mediu sigur și bine reglementat.

Așa cum demonstrează experiența din Irlanda de Nord și din alte țări, serviciile de securitate investesc foarte mult în informații, infiltrându-se în rețelele teroriste pentru a încerca să desființeze și să combată inițiativele teroriste. Întrucât terorismul jihadist este mai descentralizat decât multe dintre amenințările teroriste anterioare, va fi nevoie de eforturi și de resurse considerabile. Serviciile de informații naționale și agențiile de securitate din statele membre trebuie să coopereze mai eficient în acest domeniu, iar sprijinul financiar și politic trebuie să fie oferit celor responsabili pentru susținerea acestui efort. Aceste agenții trebuie să dea dovadă de prudență maximă în ceea ce privește infiltrarea. Urmărirea fluxului banilor, precum și al oamenilor, este un mijloc-cheie pentru o politică antiteroristă eficientă. O atenție deosebită trebuie acordată suspiciunilor că rețelele teroriste jihadiste încearcă să construiască legături cu grupările teroriste europene actuale și cu lumea interlopă pentru a mări la maximum impactul operațiunilor lor.

Securitatea la nivelul infrastructurilor esențiale trebuie intensificată. Economii occidentale sofisticate depind în mare măsură de infrastructura la scară mare în ceea ce privește furnizarea unor servicii de bază, precum energie, apă și alimente. Astfel de rețele și modul de distribuție trebuie să fie reevaluate și îmbunătățite, pentru a asigura fiabilitatea și capacitatea lor de a rezista în fața unor atacuri concentrate.

O posibilă problemă privind așa numitul „război împotriva terorii”, pare a pierde sprijinul public. Lansat ca reacție la o atrocitate specifică, inițial, acesta a avut **sprijin public** nelimitat, dar obiectivele sale au devenit din ce în ce mai neclare în mintea publicului larg. E vorba despre înfrângerea al-Qaeda? Dacă este așa, ce loc ocupă războiul din Iraq în acest cadru? Dar celelalte teatre de operații? Afganistan? Somalia? Trebuie luate mai multe măsuri pentru a explica natura acestei amenințări și faptul că, aceasta este o „luptă pentru democrație”, dacă guvernele occidentale doresc să mențină sprijinul public într-o luptă care are implicații profunde pentru resurse și, în cele din urmă, pentru viața umană. Conducătorilor politici li se solicită să reziste celor care sunt de partea concilierii și celor care deseori în mass-media scriu doar despre evenimente care au avut loc pe durată limitată.

Urmând o politică de „dezagregare” cu scopul de a desființa rețelele jihadiste, eforturile trebuie direcționate spre îndepărtarea surselor de revendicări legitime specifice în vederea izolării extremiștilor în cadrul comunităților proprii, eliminând fluxul de recruți și fluxul financiar, limitând sprijinul logistic oferit de comunitățile gazdă și consolidând poziția conducătorilor musulmani moderați. Aceasta este o zonă esențială în care relațiile strânse de parteneriat transatlantic sunt vitale. S-a sugerat faptul că mult mai multe resurse ar trebui alocate acțiunilor politice, economice și psihologice decât unei intervenții armate, deși în prezent statele europene cheltuiesc prea puțin în domeniul apărării tradiționale.

Palestina și Israelul: Occidentul trebuie să continue sprijinirea eforturilor de a ajunge la un acord între statul Israel și Autoritatea Palestiniană, inclusiv crearea unui stat palestinian, așa cum s-a stabilit în foaia de parcurs stabilită de Cvartet, considerând aceste demersuri ca fiind o prioritate deosebită. Un stat viabil palestinian care are suficientă putere legitimă, atât pe plan intern, cât și extern, de a minimaliza rolul acestui conflict istoric ca o cauză a ostilității este acum de un interes vital pentru Europa și SUA. Este important să se sublinieze faptul că jihadiștii nu se vor mulțumi cu stabilirea unei înțelegeri - cu siguranță vor refuza orice vor obține - însă va fi o contribuție importantă la izolarea acestora de opinia principală musulmană.

Irak: Dacă coaliția este percepută ca fiind învinsă în Irak, interesele pe termen lung ale Occidentului vor fi suferit o înfrângere gravă. În ciuda erorilor grave ale trupelor coaliției în „ora de glorie” ca urmare a invaziei lor încununată de succes, voința politică trebuie convocată să reziste acestor dificultăți. Prețul pentru a lupta în continuare va fi mare atât la nivel financiar cât și, mult mai important, la nivelul vieții umane. Dar această bătălie este de o importanță deosebită în lupta pe termen lung pentru democrație. O soluționare pentru irakienii moderați și aliații occidentali trebuie să fie suficient de puternică pentru a rezista radicalilor și a dezvolta un stat irakian viabil și democratic? Este important să se analizeze comparația cu invazia sovietică a Afganistanului. Jihadiștii cred că ei au înfrânt Uniunea Sovietică în Afganistan și că, prin urmare, ei au doborât blocul sovietic. Nu trebuie să li se atribuie o „victorie” similară în Irak.

Afganistan: Și aici există o luptă care nu poate fi pierdută. Amenințarea talibană este sub control, iar situația este mult diferită de cea din Irak. Dar populația civilă va trebui să fie conștientă de beneficiile economice și sociale ale noii situații dacă dorește să găsească curajul de a rezista până la sfârșit în menținerea sprijinului occidental pentru noul lor guvern democratic.

Orientul Mijlociu: Occidentul trebuie să aibă ca prioritate evoluția unor state puternice care să înglobeze normele de drept și guvernarea constituțională, protejând drepturile omului și facilitând dezvoltarea economică. Reforma trebuie apoi încurajată pentru a lărgi bazele guvernării democratice. Există riscuri. Guvernele nedemocratice moderate ar putea fi amenințate de radicali, dar amenințarea poate fi abordată proactiv în prezent sau lăsată să ia amploare și să ducă la probleme și mai mari în viitor. Occidentul trebuie să încurajeze dezvoltarea economică și elaborarea politicilor care reduc șomajul, în special în rândul tinerilor. Nu există o legătură directă între sărăcie și terorism - din contră, mulți teroriști provin din medii prospere - dar lipsa unui

progres economic duce la sentimentul de alienare. Națiunile din Orientul Mijlociu ar trebui ajutate în măsura posibilului să joace un rol complet în procesul globalizării. Trebuie să continue politici de dialog care să încurajeze dezvoltarea „democrației islamice”, urmând exemplul „democrației creștine” în reconcilierea credinței religioase și a principiilor democratice, construind acceptarea religiei lor pentru o guvernare constituțională și respectul pentru drepturile altora și făcând față afirmației că democrația este o impunere occidentală decadentă. Un astfel de dialog solicită investirea considerabilă a resurselor necesare. Câteva dintre țările Orientului Mijlociu sunt conecate la rețele pentru democrație și guvernare eficientă, precum Commonwealth-ul. Nu există un echivalent al Consiliului Europei în Orientul Mijlociu sau în zona mediteraneeană care să promoveze drepturile omului.

Africa de Nord: Incluzând vecinii apropiați ai Uniunii, această zonă este de o importanță deosebită pentru securitatea Europei. Uniunea trebuie să aibă ca prioritate relațiile din zona mediteraneeană în procesul de elaborare a unor programe vizând cooperarea economică și schimburile politice.

Comunitatea islamică internațională: Unul dintre obiectivele-cheie trebuie să fie sprijinirea altor state cu populații musulmane mari, precum Pakistan, Indonezia și națiunile Asiei centrale, astfel încât acestea să fie capabile să urmeze exemplul altor țări, precum Malaezia și India, în dezvoltarea unei guvernări relativ stabile și liberale, marcate de prosperitate economică.

Comunitatea internațională: O mare parte din Asia își dezvoltă economii de piață impresionante, alăturându-se rețelei comerciale mondiale și hotărâri de a ajunge din urmă nivelurile prosperității economice care se înregistrează în Vest; dar ce se va întâmpla cu restul? O parte din estul Africii, de exemplu, a furnizat deja o bază pentru operațiunile al-Qaeda. Pachetele de comerț și ajutor care au scopul de a stimula dezvoltarea economică nu sunt ideale pentru beneficiile imediate pe care le aduc populației locale. Acestea reprezintă un interes pe termen lung pentru Occident și pentru valorile democratice, solicitând astfel, voința politică și angajarea de resurse compatibile cu importanța acestora în lupta pentru democrație.

Energia și mediul înconjurător

ANALIZĂ

Schimbările climatice

Mediul înconjurător este în continuă schimbare. În întreaga lume, multe regiuni cunosc temperaturi foarte ridicate și condiții de vreme instabile, care duc la catastrofe precum inundații sau secetă. Calotele polare se reduc, ghețarii se topesc, iar deșerturile se extind. De-a lungul istoriei, lumea a trecut prin schimbări majore în ceea ce privește temperatura și vremea. De exemplu, Europa a trecut printr-o „mică eră glaciară” între anii 1500 și 1850, care a fost precedată de „perioada de încălzire medievală”. Importanța perioadei actuale este dată de rapiditatea schimbărilor și de părerea larg răspândită că schimbările climatice nu sunt un fenomen natural.

Consensul care își face apariția este acela că faza prezentă a schimbărilor climatice este cauzată de încălzirea globală, în principal datorită unei acumulări de dioxid de carbon fără precedent în atmosfera Pământului, fiind astfel un subprodus pentru modelul nostru de creștere economică și un stil modern de viață bazat pe consumul de energie obținută din combustibili fosili. În consecință, în perspectiva anului 2025, ajungem la concluzia că probabil mediul nostru global va continua să se deterioreze, iar problemele mediului înconjurător și ale energiei vor cântări greu asupra procesului decizional.

Globalizarea economică la rata actuală se estimează să aducă o creștere de aproape 60% a cererii și consumului de combustibili fosili în următorii 20 de ani. Pământul va suporta o creștere substanțială a emisiilor de gaze cu efect de seră, iar schimbările climatice vor fi din ce în ce mai perceptibile. Conform analiștilor principali, încălzirea globală, în mare parte limitată pentru moment, va începe să-și facă simțit efectul cu adevărat abia la sfârșitul perioadei, adică între 2025 și 2030, fiind observate următoarele caracteristici: o creștere a temperaturilor medii la suprafața Pământului între 0,4°C și 1,1°C până în 2025, accelerarea dezghețurilor, creșterea, încălzirea și acidificarea oceanelor, o creștere a precipitațiilor, dezastre naturale mai frecvente (cicloane, taifunuri, valuri de căldură, inundații...) și o penurie din ce în ce mai însemnată a apei curate, alături de apariția unor noi amenințări pandemice. Consecințele pentru perioadele de vegetație și randamentele agronomice ar putea fi grave. Grupul interguvernamental de experți pentru schimbări climatice¹⁰ susține că este foarte probabil ca peste 50% din schimbările climatice înregistrate până acum să fi fost cauzate de activitățile umane, care au dat naștere la concentrații de gaze cu efect de seră.¹¹

Există, desigur, puncte de vedere diferite. IPCC a fost criticat pentru metodologiile sale atât în ceea ce privește proiectările sale în viitor ale tendințelor curente, cât și în ceea ce privește analiza anterioară a temperaturilor globale bazate pe înregistrări limitate și pe date biologice deschise diferitelor interpretări. Controversa

¹⁰ Grupul interguvernamental de experți pentru schimbări climatice (GIESC) a fost fondat în anul 1988 de către două organizații ale Națiunilor Unite, și anume, Organizația mondială meteorologică (OMM) și Programul pentru mediul înconjurător al Națiunilor Unite (PMNU), pentru a evalua riscul schimbărilor climatice.

¹¹ Al patrulea raport de evaluare al GIESC: schimbările climatice 2007

„bastonului de hochei”, de exemplu, se referă la un grafic simplificat în raportul IPPC din 2001, raport care a sugerat că temperaturile globale au fost stabile între 1000 și 1900, înainte ca acestea să crească rapid.¹² Câțiva oameni de știință (majoritatea climatologi specializați în studiul formării norilor, principalul determinant al evoluției vremii) pun la îndoială în prezent, în mod deschis, argumentele IPCC care stau la baza politicilor și ideilor actuale privind încălzirea globală. Aceștia nu contestă faptul că temperaturile au crescut în ultimii 20-25 de ani. Dar ei contestă concluziile pe termen lung, astfel cum reies din observațiile din trecut. Modele climatice noi sunt dezvoltate în continuare, acestea fiind menite să reducă în mod considerabil responsabilitatea emisiilor de dioxid de carbon și a activităților făcute de om în explicarea tendințelor recente de încălzire, de exemplu prin o mai mare accentuare a rolului posibil jucat de fenomenele naturale, precum ciclul activității solare.

Dificultatea elaborării politicilor publice este că până la momentul în care aceste întrebări vor primi un răspuns definitiv, s-ar putea să fie prea târziu pentru a mai lua vreo măsură corectivă necesară. Cu toate acestea, teoria conform căreia activitatea umană reprezintă cea mai mare cauză a schimbărilor climatice este în prezent general acceptată iar opinia publică solicită din ce în ce mai mult să se acționeze acum. Guvernele trebuie să evalueze balanța probabilităților și riscul necesității unor schimbări profunde în politicile publice. Este clar că, dacă schimbările climatice s-ar dovedi în cele din urmă a nu fi provocate de om, asemenea inițiative politice ar putea în cel mai rău caz să reducă PIB-ul global și probabil să submineze inovațiile tehnologice pentru a suporta consecințele. Dacă, totuși, acestea sunt provocate de om, lipsa de acțiune ar fi catastrofală.

Energia

În prezent, statele membre UE consumă cu 45% mai puțină energie decât consumau în 1973 pentru același segment de producție economică. Totuși, cererea absolută de energie este în continuă creștere în UE-25, consumul de energie primară crescând cu 41% între 1971 și 2003. Se prevede o creștere a consumului global de energie fosilă cu 60% în următorii douăzeci de ani. Două treimi din această creștere provin din țările asiatice, în mod special din China și India. Petrolul va rămâne cea mai căutată sursă de combustibil, în timp ce consumul de gaze naturale ar trebui să crească la 87% până în 2030. Prin urmare, Europa se confruntă cu o concurență continuă pentru rezerve limitate, în timp ce este deja cel mai mare importator de petrol și gaz din lume.

Mass-media insistă asupra pericolului ca rezervele de combustibil fosil din lume să fie epuizate până la sfârșitul acestui secol. De exemplu, se estimează că nu mai sunt rezerve de gaze naturale decât pentru 60 de ani. Asemenea previziuni sunt întotdeauna nerealiste și nesigure (va mai amintiți previziunile de „creștere zero” din anii '70?). Multe din aceste estimări subestimează rolul prețurilor relative și al inovației induse în garantarea unui flux de resurse durabil și adecvat. Există, de exemplu, rezerve considerabile de cărbune – de trei ori mai multe decât petrol sau gaze naturale în ceea ce privește cantitatea de energie – care, la un preț adecvat, ar putea acoperi necesarul de energie. Se poate preconiza cu o marjă rezonabilă de eroare că nici măcar la mult timp după 2025 nu se va pune cu adevărat problema rezervelor de energie.

¹² Acesta este denumit, de asemenea, „reconstrucția MBH98”, coordonat de Mann, Bradley și Hughes.

Asta nu înseamnă că nu ar putea apărea probleme legate de introducerea unor rezerve de energie adecvate pe piață și evitarea unor creșteri dramatice a prețurilor. Există pericolul, pe termen mediu, ca infrastructura necesară extragerii, transportului și rafinării rezervelor de energie să fie insuficientă pentru a răspunde cererii. Multe din țările producătoare de petrol sunt conduse de guverne interesate mai degrabă să obțină profit maxim pe termen scurt decât să desfășoare activități economice eficiente pe termen lung. În plus, unii producători de petrol de mare importanță, precum Venezuela, Rusia și Irak, din diverse motive cunoscute, au politici sau probleme interne care îi fac neatractivi sau nefavorabili pentru investitorii comerciali.

Conform Agenției Internaționale pentru Energie, investiția necesară la nivel global va fi de circa 20 000 de miliarde de dolari. Fondurile vor trebui să provină în principal din investiții private, astfel că sectorul privat va trebui să adopte poziția de lider în soluționarea problemelor securității energetice și ale schimbărilor climatice. Guvernele vor trebui să creeze cadrul corespunzător pentru a încuraja investiții în direcția potrivită.

În plus, o problemă majoră a UE va fi reprezentată de dependența sa crescândă de surse de energie externe. Rata dependenței a scăzut de la 62% în 1975 până la 48% în prezent, dar se preconizează că va crește din nou la 70% până în 2030.

Problema este agravată de faptul că, aproape toți marii producători de petrol și regiunile de tranzit de care Europa depinde pentru importuri sunt regiuni cu o mare instabilitate geo-politică. Astfel, nu pot fi excluse crize relative frecvente și creșteri bruște de prețuri, cauzate de tulburări politice regionale sau de lipsa modernizării și a întreținerii infrastructurilor locale.

OPȚIUNI POLITICE

Schimbările climatice

Există, așadar, două modalități de a răspunde provocării. Cea mai radicală este încercarea de a stopa schimbările climatice în totalitate. La bază, aceasta este abordarea adoptată la Kyoto. Cotele maxime de emisii pentru activitățile poluante ar fi stabilite astfel încât concentrațiile de CO₂ ar fi încetinite, stopate și apoi inversate. S-ar impune regulamente care să determine mediul industrial și gospodăriile să adopte noi modele de producție și consum, permițându-se o mai largă folosire a tehnologiilor energetice curate. Rolul guvernelor ar fi să intervină pe piață, prin impozite, stabilind prețurile astfel încât să înlocuiască combustibilii fosili și să încurajeze dezvoltarea surselor de energie regenerabile. Generarea de electricitate ar fi, în mod intenționat, reorientată de la combustibilii fosili, spre alternativele fără carbon, precum energia nucleară, sau așa-numitele surse durabile de energie.

O politică alternativă și, probabil, mai productivă pe termen lung constă în alegerea unei „strategii de adaptare”, bazată pe premiza că soluția la provocările schimbărilor climatice va fi de natură tehnologică. Cercetarea și investițiile sunt necesare descoperirii de noi tehnologii care să îmbunătățească modul în care noi, în Occident, și vecinii noștri din celelalte colțuri ale lumii trăim în și cu mediul nostru. Cu alte cuvinte, o strategie mai promițătoare constă nu în

subminarea surselor de creștere economică de pe piață, ci în folosirea în avantajul nostru a societății cunoașterii, pe care o creează globalizarea.

Există însă pericolul ca orice progres înregistrat într-o țară sau pe un continent, foarte probabil cu mari costuri economice, să fie anulat de activitățile altora care nu urmează o strategie asemănătoare. China, spre exemplu, planifică, în prezent, construirea a peste 500 de centrale electrice noi pe bază de cărbune¹³, care ar anula rapid orice progres făcut în Uniunea Europeană. Unele grupuri se tem că, dacă o astfel de politică eșuează, există riscul ca isteria ideologică să ducă la asemenea restricții și constrângeri privind prețurile, încât să distrugă înseși stimulentele de piață, pe care se bazează investiția, progresul tehnologic și astfel abilitatea noastră de a oferi standarde înalte de viață, precum și o mai mare eficiență și durabilitate energetică. Și totuși se pune problema unui lider global. Deschizând drumul acțiunilor de remediere, Uniunea Europeană se află într-o poziție mai puternică pentru a schimba termenii dezbaterii globale și a încuraja pe alții să îi urmeze exemplul.

Pe măsură ce informațiile vor fi prelucrate și modelele perfecționate, va fi nevoie de o politică de permanentă monitorizare și adaptare. Cooperarea internațională este esențială pentru coordonarea la nivel global a acestei abordări și diseminarea informației privind noile tendințe.

Energia

Pe termen mediu, singura tehnologie energetică care a dovedit că poate avea un impact semnificativ asupra aprovizionării cu energie, este energia nucleară. Soluții alternative precum morile de vânt sau biocombustibilii contribuie numai într-o mică măsură la creșterea aprovizionării cu energie. Acestea pot fi doar suplimente locale utile. De aceea, interdicțiile în calea dezvoltării energiei nucleare vor trebui eliminate. Provocarea fundamentală o reprezintă redobândirea unui consens general privind problema energiei nucleare. Pe termen lung, soluția poate veni de la tehnologia pilei de combustie pe bază de hidrogen, care va face tranziția spre un sistem de energie complet regenerabilă, în care majoritatea oamenilor vor putea să-și acopere necesarul de energie și să-și împartă producția de energie electrică cu alții. Tehnologia pe bază de hidrogen are potențialul de a pune capăt dependenței de importul de petrol în lume, de a reduce drastic emisiile de dioxid de carbon și de a diminua efectele încălzirii globale. Prima regiune industrială majoră care își va valorifica întregul potențial va dicta ritmul dezvoltării economice până la sfârșitul secolului. Cu toate acestea, în ciuda importantelor progrese industriale din ultimul timp, această tehnologie este încă departe de a fi accesibilă la prețuri rezonabile.

Majoritatea experților, specialiștilor și a factorilor de decizie împărtășesc părerea că, fără a se interveni asupra evoluției pieței, procesul de rezolvare a potențialelor probleme energetice ale Europei și de asigurare a unei tranziții ușoare spre o epocă post petrol va fi prea încet. Deși forțele pieței se orientează permanent în direcția cea bună, opinia generală este că piețele nu pot să rezolve problema singure, iar guvernul trebuie să se implice pentru a indica direcțiile și pentru a oferi industriei stimulente serioase. De exemplu, ar trebui insistat asupra creșterii taxelor pe

¹³ Susan Watts, BBC Newsnight Science Editor, 2005.
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/newsnight/4330469.stm>
DV696407RO.doc 40/60

activitățile și practicile dăunătoare mediului, rezervând veniturile obținute pentru subvenționarea tranziției către energiile regenerabile („reorientare fiscală”). Uniunea europeană și statele membre ar trebui să acorde credite fiscale și stimulente generoase în domeniul industriei, întreprinderilor mici, regiunilor și municipalităților locale, precum și proprietarilor de locuințe și consumatorilor, pentru a încuraja astfel atât cercetarea și dezvoltarea, cât și adoptarea rapidă a energiilor regenerabile și a tehnologiilor în domeniul pilelor de combustie pe bază de hidrogen.

În această abordare există totuși pericolul ca implicarea directă a guvernului să blocheze alegerile europene în domeniul energiei prin impasuri tehnologice (așa cum s-a întâmplat, de exemplu, în Franța, cu celebrul sistem Minitel). Istoria este plină de exemple în care reglementările și subvențiile guvernamentale în domeniul industriei au încetinit într-adevăr procesul de adaptare și inovare, pe care ar fi trebuit de fapt să îl accelereze. Europeanizarea politicii industriale nu îi va crește neapărat șansele de reușită.

În ansamblu, privind în viitor spre 2025, avem motive să fim optimiști. Dezvoltarea fantastică a societății digitale ne permite să întredem perspective la care nimeni nu ar fi visat vreodată în trecutul nu prea îndepărtat. De exemplu, împreună cu revoluția hidrogenului și a pilei de combustie, societatea digitală face acum posibilă, din punct de vedere tehnic, apariția treptată a unui model energetic radical, complet nou. Acesta se bazează în mare parte pe un sistem complex de producție descentralizată și rețele de schimb de energie curată, care vor funcționa pe baza unor procese nu foarte diferite de cele care, în domeniul telecomunicațiilor, au creat internetul.

Însă cea mai mare provocare pentru UE în următorii douăzeci de ani va fi să încurajeze spiritul competitiv și mediul lipsit de reglementări, care, cumulate cu o perfecționare a competențelor și a educației, să le ofere europenilor cea mai mare șansă de a fi printre cei dintâi care profită din plin de noile oportunități tehnologice.

În orice caz, oricare ar fi strategiile pe care le vom urma și chiar dacă cele mai pesimiste previziuni legate de schimbările climatice se dovedesc a fi nefondate, preocuparea noastră actuală pentru mediu și energie va avea un efect puternic asupra felului în care va arăta lumea în 2025. Se pare că societatea în 2025 se va baza pe o profundă etică a mediului, ce va acorda importanța cuvenită principiilor de disciplină ecologică și dezvoltare durabilă.

IV. IMPLICAȚII PENTRU UNIUNEA EUROPEANĂ

Guvernarea europeană: Valori, Identitate și Frontiere

Analiză

Având în vedere capitolele precedente privind provocările viitorului, ne uimește rapiditatea cu care lumea se deschide în fața unei epoci complet noi de asiduitate. Se subînțelege necesitatea ca Uniunea Europeană să poată acționa, pentru că, în cazul în care Uniunea nu este capabilă să funcționeze eficient, contează prea puțin dacă politicile sale sunt corespunzătoare sau nu. Guvernarea Uniunii este astfel, în mod imperativ, de o importanță esențială. Nu se pune doar problema naturii valorilor și identității europene, ci și cea a frontierelor Uniunii. Drept urmare, următoarele dimensiuni sunt semnificative:

- fundamentul valorilor și identității europene comune;
- mecanismele instituționale ale Uniunii;
- necesitatea unei administrări eficiente și a responsabilității;
- limitele frontierelor Uniunii.

Fundamentul valorilor și identității europene comune

Fundamentul guvernării europene constă în nevoia de valori și viziuni comune pentru Europa și locul său în lume. Toate construcțiile instituționale sau adaptările administrative la un loc ar fi incapabile să compenseze lipsa unui acord asupra principiilor fundamentale. Această moștenire culturală prezintă respectarea comună de către toate popoarele din Europa a valorii demnității umane, libertății, pluralismului, respectului pentru drepturile omului, statului de drept, justiției, toleranței, protecției minorităților și rolului guvernului. După cum se enunța în declarația de la Roma a PPE,

„Rădăcinile indaie-creștine ale Europei, patrimoniul cultural comun, precum și istoria sa clasică și umanistă, și cuceririle Secolului Luminilor, constituie fundamentele platformei noastre politice.”¹⁴

Discuția privitoare la identitatea și valorile Europei nu e un proces static și definitiv, ci dimpotrivă, dinamic și deschis, în care membrii societății europene se pun de acord asupra unei percepții comune a sinelui și a altora.

¹⁴ „Pentru o Europă a cetățenilor: Priorități pentru un viitor mai bun” („Manifestul de la Roma”), adoptat de Congresul PPE de la Roma, 30-31 martie 2006. http://www.epp.eu/dbimages/pdf/encondoc310306final_copy_1_copy_1.pdf

Efectuând schimburi culturale și dobândind o imagine mai profundă a felului în care alții percep lumea, putem să ne eliminăm prejudecățile, să ne lărgim orizontul și să dezvoltăm sinergii pentru a spori cooperarea.

Valori: Sistemul nostru european de valori se bazează pe patru elemente fundamentale:

- sistemul politic din Grecia antică a introdus noțiunea de democrație directă. În era globalizării, este esențial ca cetățenii să participe la procesul de decizie al Uniunii. De asemenea, libertatea de expresie și pluralismul contribuie substanțial la stabilitatea politică;
- sistemul nostru juridic a fost profund influențat de moștenirea lăsată de sistemul roman. De exemplu, securitatea juridică, egalitatea în fața legii și dreptul de proprietate rămân condiții indispensabile pentru dezvoltarea sistemelor economice prospere.
- valorile creștine moștenite sunt mai importante ca niciodată. Caritatea, toleranța, libertatea individuală, respectul pentru demnitatea umană și solidaritatea garantează stabilitatea politică;
- În cele din urmă, Secolul Luminilor reprezintă ultima piatră de temelie, în care laicitatea este moștenirea cea mai durabilă. Libertatea religioasă, atât locală cât și internațională, este o condiție de bază pentru coexistența pașnică a oamenilor.

Deși nu avem dreptul să insistăm ca valorile noastre să fie recunoscute în întreaga lume, trebuie să fim conștienți că în societatea occidentală împărtășim aceleași valori. SUA, în special, a avut un rol esențial nu doar în înfrângerea comunismului și unificarea Europei, dar și în dezvoltarea unei comunități culturale de valori.

Identitate: În mare, identitatea europeană poate fi definită în termeni culturali, istorici, religioși, politici și geografici, deși, în același timp, UE (ca și predecesorii săi) a construit o „Europă” mult mai specifică, având instituții, discursuri, norme și regulamente proprii. Conceptul de stat-națiune se află în centrul Europei culturale. Pentru cetățeni, națiunea are un rol mult mai mare, le influențează activitățile mai mult, conferind o identitate mai puternică. Pe baza acestor state-națiuni, este necesar să existe un nivel înalt de coeziune între membrii Uniunii pentru garantarea unei funcționări eficiente.

Mecanismele instituționale

Reuniunea la nivel înalt de la Berlin a marcat un progres important pentru Uniune: am ieșit din impasul cauzat de eșecul celor două referendumuri din Franța și Olanda. În timp ce criza a fost supraestimată - succesul Uniunii constă mai ales în capacitatea sa de a merge înainte în ciuda condițiilor dificile – reformele erau necesare în urma celor mai importante două valori de extindere a Uniunii, care aproape au dublat numărul statelor membre. Instituțiile trebuiau să fie perfecționate din punct de vedere democratic, atât pe planul legislației cât și al responsabilității bugetare; Consiliul avea nevoie de un proces decizional mai rațional pentru a răspunde cerințelor unei Uniuni extinse iar Uniunea avea nevoie să se adapteze pentru a-și concretiza ambiția de a juca un rol semnificativ pe plan internațional.

La Berlin aceste lucruri au fost realizate, printr-un număr redus de reforme, care însă vizează reformele principale prevăzute în Tratatul Constituțional.

Necesitatea unei administrări eficiente

Pe planul guvernării europene, cea mai mare atenție este acordată arhitecturii constituționale a Uniunii și, deși acest aspect major este esențial, nu trebuie neglijate și alte probleme specifice. Demisia administrației Santer a pus la îndoială capacitatea Comisiei de a-și îndeplini rolul de gardian al tratatelor. Ca urmare a investigațiilor făcute de Parlamentul European și Comitetul Înțelepților (1999), a fost inițiat un proces ambițios de reforme, iar administrațiile celor două Comisii care au urmat s-au străduit să pună în aplicare schimbările solicitate.

Unul dintre principalele pericole pentru Uniunea Europeană constă în tentația permanentă a statelor membre de a delega noi sarcini instituțiilor sale, fără a asigura în mod automat resursele necesare punerii lor în aplicare în mod eficient. Rezultă de aici așteptări nîmplinite, dezamăgiri și resentimente.

Limitele frontierelor Uniunii

Frontierele ne dau un sentiment de apartenență și identitate, delimitându-ne posesiunile și oferindu-ne protecție, în același timp. Fără frontiere, nicio societate și nicio economie nu ar fi posibile – ele reprezintă o parte esențială a procesului politic. În cazul Europei, frontierele au cunoscut schimbări de-a lungul secolelor: nu există o definiție clară a limitelor Europei. Dacă frontierele occidentale și septentrionale sunt clar definite, în ceea ce le privește pe cele orientale, nu s-a ajuns la un consens veritabil. Păreră omului de știință german Hartwig Hummel este că frontierele europene nu sunt eterne puncte fixe, ci dimpotriva, devin construcții istorice, ce se pot schimba și pot evolua.

Referitor la Uniunea Europeană și definiția acesteia pentru granițele Europei, statele membre sunt unite de același interes, bazat pe aceleași valori europene, ce provin din istoria și tradițiile comune. Acestea creează un sentiment de apartenență; fără înțelegerea mutuală a valorilor comune, acțiunea comună nu este posibilă. Este posibil, prin urmare, ca puterea unei viziuni comune să fie în măsură să determine în realitate limitele geografice ale Europei: acesta este cu siguranță cazul Uniunii Europene.

Argumentele prezentate până acum indică o schimbare rapidă a priorităților UE, de la construcția instituțiilor la acțiuni ce răspund provocărilor mondiale. Se poate afirma că Europa a pierdut timp în așa-numitul proces constituțional din ultimii 5 ani și nu a acordat îndeajuns de multă atenție adaptării rapide la o lume cu o concurență economică acerbă, cu amenințări strategice decisive și schimbări tehnologice și culturale impetuoase.

Pentru a atinge aceste obiective, se pare că nu va mai trece mult timp până când frontierele Uniunii se vor stabili în scopul de a oferi cetățenilor săi posibilitatea să simtă adevărata identitate europeană. În acest mod, eforturile noastre s-ar concentra asupra rezolvării provocărilor viitoare, fără a fi distrase mereu de chestiunea extinderii Uniunii, evitându-se o posibilă slăbire a puterii Uniunii în calitatea sa de partener viabil la nivel mondial. O astfel de definire a frontierelor UE nu ar echivala cu o încheiere a procesului de extindere, ci ar îndemna mai mult UE să-și urmărească mai întâi propriul interes – capacitatea de integrare – decât să dea curs dorinței de aderare a altor state.

OPȚIUNI POLITICE

Schimbarea atitudinilor față de guvern

Pentru a face față acestor provocări, Uniunea Europeană va trebui să reacționeze față de schimbările de atitudine față de organele guvernamentale.

- Instituțiile politice au de suferit din cauza pierderii treptate de respect față de autoritate. Consensul asupra orientărilor politice generale are drept urmare o scădere a importanței rezultatelor alegerilor, ceea ce face poate ca participarea la vot să fie, cu foarte rare excepții, din ce în ce mai slabă.
- Într-o lume globalizată, bazată pe economia digitală, accentul se pune pe individ. În aceste condiții, sistemul birocratic al UE și al statelor membre va trebui să fie adaptat pentru a actualiza guvernarea europeană. Publicul este interesat să folosească noile tehnologii pentru a putea trage la răspundere liderii politici, pentru a dezbate idei și a organiza campanii de schimbare a politicilor: blogurile sunt din ce în ce mai utilizate pentru a împărtăși opinii și a recruta susținători; manifestațiile se organizează în scurt timp cu ajutorul email-ului și a mesajelor scrise; grupurile de presiune „virtuale” înlocuiesc asociațiile tradiționale, ca principale mijloace de acțiune politică.
- Statele-națiuni rămân un puternic reper de identificare pentru majoritatea populației și probabil că cetățenii le vor fi loiali și pe viitor, ceea ce este necesar unei bune guvernări. Se acceptă, însă, din ce în ce mai mult ideea că puterea politică poate fi împărțită între diferite nivele executive, dacă este cazul – de exemplu, nivelul european pentru unele politici și organismele regionale/locale pentru altele – sau transferată cu totul de la guvern către organisme private, fie comerciale sau caritabile, fie persoane fizice. În consecință, guvernările de orice tip sunt în relații de concurență pe piață, pentru influență și putere.

Procesul de extindere

O enormă provocare pentru guvernarea Uniunii o reprezintă viitorul proces de extindere. Acesta are consecințe majore pentru cele patru aspecte mai sus amintite și nu ar trebui tratat cu ușurință. Uniunea Europeană trebuie să aibă grijă să nu se extindă prea mult – construind o Europă atât de mare încât să nu-și mai poată ține promisiunile. Capacitatea de acțiune a UE nu trebuie sacrificată în nici un caz pe altarul extinderii.

Bine planificată, o extindere are însă potențialul de a lărgi aria statului de drept și a drepturilor omului, sprijinind caracterul democratic al noilor state membre; poate dezvolta piața internă, cea mai mare piață unică contribuind la o mai mare stabilitate economică și prosperitate; ar putea să sporească rolul Europei pe plan internațional. În caz contrar, dacă extinderea se face în grabă, nu este pregătită suficient și nu se convine în prealabil asupra valorilor comune sau obiectivelor viitoare, aceasta va bloca în mod irevocabil capacitatea de acțiune a Uniunii. O analiză critică a meritelor fiecărei candidaturi trebuie să includă o examinare atentă a capacității de integrare a Uniunii în acel moment și pentru candidatul respectiv.

Ținând cont de faptul că statele europene au dreptul, conform tratatelor, să solicite aderarea la Uniune, trebuie stabilită o definiție clară a frontierelor Uniunii, astfel încât aceasta să poată face față provocărilor, să mențină coeziunea internă și să integreze Balcanii occidentali. Odată hotărât acest lucru, se propune ca o perioadă semnificativă, poate cincisprezece ani, să treacă până la începerea unor noi negocieri de extindere. Uniunea trebuie să pună la punct o politică de vecinătate coerentă și specifică pentru a menține relații de cooperare, prospere și stabile cu toate țările interesate.

Mecanismele instituționale

În ultimii 20 de ani s-au adus modificări importante la structura Uniunii - nu mai puțin de 4 mari tratate și un al cincilea urmând să fie finalizat și ratificat de cele 27 de state membre în următoarele douăsprezece luni. Nimeni nu ar fi putut prevedea această evoluție sau consecințele sale.

Totuși, pentru cetățenii UE, ar fi binevenită o pauză în planul schimbărilor instituționale, astfel încât să poată înțelege responsabilitățile UE, precum și acțiunile pe care UE le întreprinde pentru a face față provocărilor mondiale viitoare. Astfel, orice schimbare a mecanismului instituțional al Uniunii ar trebui făcută doar pentru a spori eficiența și transparența cu care își îndeplinește sarcinile.

Pentru a sprijini Uniunea să acționeze mai eficient pe plan internațional, o formă mai flexibilă a „cooperării consolidate” ar putea să facă noile politici mai ușor de realizat și mai acceptabile. Cooperarea consolidată între cei care și-o doresc și cei care sunt capabili să o realizeze ar permite țărilor să caute colaborări în domeniile unde există o cerere concretă, nefiind obligate să coopereze în domenii unde ar prefera să acționeze independent.

Administrare eficientă

O atenție sporită trebuie acordată competenței și eficienței administrative în cadrul politicilor comunitare. În timp ce noile tratate în curs de negociere și aderarea noilor țări (precum Bulgaria și România) sunt perdele de fum eficiente, ce distrag atenția de la problemele cotidiene, cetățenii UE doresc să se asigure că banii sunt folosiți eficient și vor să se implice în dezbaterile și deciziile comunitare.

Folosirea noilor tehnologii, în special a internetului, trebuie intensificată pentru a facilita participarea cetățenilor europeni la activitățile UE, atât pe planul elaborării politicilor cât și al procesului decizional. Provocările viitoare vor permite dezbateră chestiunilor importante prin implicarea tuturor celor ce vor să-și facă auzită vocea.

Rolul esențial al parteneriatului transatlantic în lumea multipolară

ANALIZĂ

Până acum am analizat noile provocări mondiale și am examinat în detaliu 4 teme de o importanță majoră pentru următorii 20 de ani. Ținând cont de natura tot mai multipolară a contextului internațional, vor trebui să apară noi politici iar sistemul mondial va trebui să integreze diverși actori. China, Rusia, India, Orientul Mijlociu și Africa vor face parte, cu siguranță, din regiunile de o importanță geografică din ce în ce mai mare. Dacă e adevărat că provocările politicilor analizate vizează o perioadă mai lungă de timp și vor necesita o cooperare sporită la nivel european, este de asemenea o certitudine faptul că aceste probleme vor putea fi abordate mai ușor, din perspectiva Occidentului, dacă parteneriatul transatlantic este aprofundat în acest sens. Care este deci acum situația acestor relații și care poate fi semnificația lor pentru 2025?

Relațiile transatlantice au cunoscut perioade de încordare fără precedent din cauza dezacordului profund dintre Statele Unite și unii dintre aliații săi europeni cu privire la războiul din Irak. Sfârșitul Războiului Rece și dizolvarea Uniunii Sovietice, după cum se spune, au scos în evidență pentru cele două părți ale Atlanticului valori și interese total opuse, ce fuseseră mascate de necesitatea stringentă de a face față unui dușman comun. Încet dar sigur, relațiile transatlantice se îndreptau spre o separare, dacă nu spre divorț. A crescut teama ca Europa să nu practice „forum shopping”, neglijându-și relațiile-cheie cu Statele Unite în favoarea unei politici dezorganizate de alianțe bilaterale cu interese contradictorii.

Relațiile transatlantice au revenit, totuși, până în 2005 la un anumit nivel de politețe și modestie. Liderii celor două părți ale Atlanticului au făcut eforturi pentru a lăsa în urmă episodul disputelor transatlantice, reapproprierea fiind bazată, în parte, pe atașamentul față de aceste relații. În ciuda unor divergențe clare, partenerii transatlantici continuă să aibă în comun mai multe valori și interese decât oricare alte două regiuni din lume. Ținând cont de numeroasele afinități și legături politice și culturale ce le unesc, Statele Unite și Europa rămân parteneri naturali.

Totuși, mai importantă decât aceste afinități a fost recunoașterea din ambele părți că Europa și Statele Unite se confruntă cu aceleași provocări într-un mediu global în schimbare rapidă și că au interese majore în joc, dacă aceste abordări sunt încununate de succes. Contrar imaginii existente în conștiința opiniei publice, prioritățile politice generale ale celor doi parteneri par mai degrabă să fie convergente decât divergente. Factorii de decizie, experții și cetățenii de pe ambele părți ale Atlanticului se pun din ce în ce mai mult de acord în privința provocărilor strategice la care vor trebui să facă față țările lor în secolul 21.

Deși continuă să se bucure de beneficiile și oportunitățile pe care le oferă procesul de globalizare, atât europenii cât și americanii resimt o neliniște față de „partea întunecată” a procesului. Aceștia sunt la fel de îngrijorați de impactul socio-economic al schimbărilor în curs din economia mondială. De exemplu, provocările concurenței pe piața muncii ce vin din partea Chinei sau Indiei, externalizarea și necesitatea unei reforme în sistemele de asistență socială

au fost subiecte intens dezbătute în alegerile Congresului în 2006, precum și în alegerile prezidențiale franceze din acest an.

Liderii transatlantici sunt pe deplin conștienți de necesitatea unei mai bune gestionări a procesului de globalizare și a aspectelor ce țin de acesta. Statele Unite și Uniunea Europeană sunt direct interesate să coopteze puteri economice în curs de dezvoltare, precum India și China, pentru a le integra în cadrul sistemului de reguli economice mondiale. Acestea sunt de acord că este în avantajul lor să promoveze recunoașterea și respectarea regulilor, normelor și standardelor de către țările în curs de dezvoltare, în domeniul accesului la piață, al drepturilor de proprietate intelectuală sau al siguranței produselor.

Un capitol despre care se spune adesea că stârnește divergențe transatlantice este cel al securității mondiale. Deși există diferențe la nivelul priorităților și al abordărilor, precum legitimitatea și utilitatea recurgerii la forța armată, ambele părți sunt de acord cu punctele înscrise în agenda privind securitatea: necesitatea de a opri proliferarea armelor de distrugere în masă, sporirea luptei împotriva terorismului internațional și susținerea anumitor state slabe sau în pericol.

Încă dinainte de publicarea controversatului raport al Comisiei interguvernamentale pentru schimbări climatice (IPCC), cetățenii europeni și americani și-au exprimat îngrijorarea față de consecințele schimbărilor climatice. Ei au devenit din ce în ce mai conștienți de competiția globală tot mai intensă pentru resurse de energie și de importanța strategică a stabilității și securității aprovizionării cu energie.

Lista priorităților recunoscute peste Atlantic este lungă și include interese comune cu agenda europeană. Printre acestea se numără instabilitatea în creștere din Orientul Mijlociu, progresul în procesul de pace dintre palestinieni și israelieni, avansarea programului de dezvoltare mondială, deblocarea negocierilor privind liberalizarea comerțului, aflate momentan în impas și promovarea valorilor democratice și a principiilor de bună guvernare.

Dezbaterea privind consolidarea cooperării transatlantice neglijează adesea un aspect al relațiilor dintre cele două regiuni. Statele unite și Europa cunosc de la începutul anilor '90 o perioadă de integrare economică fără precedent, care a creat o reală economie transatlantică. În ciuda mult discutatei progrese economice ale Chinei și Indiei, cele două puteri rămân parteneri comerciali puternici în domeniul investițiilor străine directe. Relațiile economice între SUA și UE aduc un profit de trei trilioane de dolari anual, iar cele două economii sunt legate de investiții străine și operații între întreprinderi afiliate străine (cea mai profundă formă de integrare economică) și mai puțin de schimburi bilaterale (o formă superficială de integrare). De fapt, schimburile transfrontaliere nu reprezintă decât 20% din comerțul transatlantic.

Fluxul de investiții între Statele Unite și Europa întrece în continuare cu mult pe cel al investițiilor acestora în China, India sau în alte țări. Același lucru se întâmplă cu cifrele de afaceri și profiturile înregistrate de companiile americane în Europa și cele europene în America. În plus, economia transatlantică sprijină în mod direct 14 milioane de locuri de muncă de ambele părți ale oceanului.

În urma acestei integrări economice profunde, deciziile legate de politici și reglementări luate de o parte a Atlanticului au un efect din ce în ce mai mare asupra întreprinderilor și consumatorilor de pe cealaltă parte. Cu toate acestea, deși componenta comercială transatlantică există, factorii de decizie în domeniul politicii trebuie să țină pasul. Cadrul politic de sprijinire a unei cooperări politice și de reglementare consolidate între UE și SUA este însă abia la început.

După cum a argumentat Joseph Quilan, piețele transatlantice dirijează procesul de globalizare. Ca urmare a nivelului de integrare economică transatlantică, Statele Unite și Europa nu își pot permite o divizare transatlantică, la modul propriu, întrucât prosperitatea și securitatea lor economică sunt din ce în ce mai interdependente. Prin urmare, niciuna dintre părți nu poate considera chestiunea economiei transatlantice ca fiind încheiată. În realitate, atât SUA cât și UE au un interes comun în dezvoltarea integrării economice transatlantice, întrucât, pe de o parte, astfel s-ar consolida creșterea economică și prosperitatea în aria transatlantică, iar, pe de altă parte, ar proteja atât SUA cât și UE împotriva unor dezechilibre comerciale și mai mari în raport cu puterile economice în ascensiune și împotriva volatilității din economia globală care ar însoți o astfel de ascensiune.

Pentru a menține înțietatea economiei transatlantice și a-i permite o dezvoltare maximă a potențialului, este necesară consolidarea cooperării transatlantice în elaborarea politicilor economice și de reglementare; de asemenea, se impune eliminarea barierelor netarifare, încă existente, în domeniul comerțului și al investițiilor – în acest mod, piața transatlantică ar fi completă. Acordul cadru de dezvoltare a integrării economice transatlantice adoptat la Summit-ul SUA-UE din 2007 reprezintă un pas important în această direcție. Cu toate acestea, pentru ca această inițiativă pe termen lung să aibă succes, va fi nevoie de o conducere politică puternică și de asistență la cel mai înalt nivel politic.

Având în vedere valorile și interesele lor comune, relațiile politice și economice strânse și lunga experiență de cooperare cu succes, statele membre UE și SUA vor rămâne parteneri naturali și necesari unul altuia în fața provocărilor globale cu care se confruntă atât UE cât și SUA. Nici Statele Unite, nici Uniunea Europeană nu pot spera să reușească acționând independent. Pe de altă parte, nici relațiile lor cu părți terțe nu au profunzimea necesară pentru a oferi aceleași perspective de reușită ca parteneriatul transatlantic.

Partenerii transatlantici sunt bine poziționați pentru a înfrunta împreună provocările viitoare. În viitorul previzibil, Statele Unite vor rămâne principala mare putere mondială, la nivel politic, economic și militar, având influență mondială, în timp ce Uniunea Europeană reprezintă deja, la ora actuală, cea mai mare economie integrată din lume. UE și USA dețin, împreună, peste 40% din PIB-ul mondial și se bucură încă de o poziție influentă de prim plan în organizațiile internaționale, precum NATO, Organizația Mondială a Comerțului, Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială. Când se pun de acord asupra unor norme și regulamente comune, se întâmplă adesea ca acestea să devină o nouă „regulă de aur” mondială. În plus, de la UE și SUA provine cel mai mare ajutor pentru dezvoltare și ambele exercită o puternică influență politică în întreaga lume.

În acest context, consolidarea cooperării transatlantice, care este în interesul ambelor părți, se întinde la o arie vastă de domenii. Succesul măsurilor luate în vederea soluționării provocărilor expuse mai sus va depinde de consolidarea cooperării UE-SUA și de poziția fermă de lider a UE-SUA. Cu toate acestea, de ambele părți există obstacole importante care complică procesul de cooperare.

Unele provocări-cheie în calea consolidării cooperării UE-SUA sunt direct legate de aspectele discutate în capitolul anterior. Uniunea Europeană va fi mai eficientă dacă va depune eforturi mai mari pentru a deveni un actor mai competitiv la nivel global și, deci, un partener global pentru Statele Unite. Pentru a atinge acest obiectiv, va trebui să-și consolideze structurile instituționale, procedurile de decizie, competențele, în mod special, competențele în domeniul politicii externe. Statele Unite, la rândul lor, vor trebui să cedeze din autoritate pentru a crea un parteneriat cu parteneri egali. Aspectul cel mai important este faptul că există încă tendința ca unii factori de decizie din Statele Unite să privească relațiile transatlantice dintr-o perspectivă restrânsă, limitată la relațiile bilaterale și/sau la NATO, axată pe securitatea colectivă.

Aceste două aspecte indică un deficit de natură structurală în relațiile UE-SUA. Pe de o parte, progresul înregistrat în rezolvarea și restructurarea relațiilor dintre NATO și Uniunea Europeană a fost slab. Pe de altă parte, și poate mai important, având în vedere diversele provocări cu care se confruntă partenerii transatlantici, UE și SUA încă nu dispun de o bază solidă și de un cadru general, indispensabile unei cooperări structurate. Noua Agendă Transatlantică adoptată în 1995 s-a dovedit a fi insuficientă pentru crearea unei cooperări eficiente, în principal din cauza faptului că prevederile respective au fost puse în aplicare doar parțial și, în plus, este mult depășită în contextul actual. Între Statele Unite și Uniunea Europeană există un exces de dialoguri ad-hoc sau specifice, sectoriale și alte forumuri de schimb și colaborare, însă cooperarea eficientă va depinde de moduri de cooperare mai stabile și bine structurate, care să asigure un control politic la cele mai înalte niveluri politice, de ambele părți.

În final, anumite interese și abordări divergente, care, în mod cert, există între Statele Unite și Uniunea Europeană, vor trebui să fie administrate mai eficient. Unele dintre ele își au originea în culturi politice și poziții geografice diferite. De exemplu, în timp ce UE percepe relațiile ei cu China în principal în termeni economici, SUA consideră China ca fiind o provocare de natură politică și securitară, ca urmare a rolului regional și al angajamentelor Chinei față de Japonia și Taiwan. Cu toate acestea, alte diferențe sunt doar exagerate de dezbaterile moralizatoare, la rândul lor exagerate, - fie asupra pedepsei capitale sau asupra OMG-urilor.

OPȚIUNI POLITICE

Este adevărat că alte relații bilaterale între Uniunea Europeană și părți terțe sunt importante, însă nu toate relațiile bilaterale sunt la fel de importante, iar Uniunea trebuie să se asigure în acest moment că parteneriatul cu Statele Unite este reflectat pe deplin la toate nivelurile de activitate. Colaborând îndeaproape, cele două pot dezvolta relații strânse cu alți aliați-cheie, precum Japonia sau India, pentru a face față provocărilor viitoare.

Pentru a pune în aplicare această abordare fundamentală a problemelor globale ale secolului XXI, se impune luarea unor măsuri specifice. Prin urmare trebuie:

- să admitem că o lume multipolară ia naștere: este mai important ca oricând ca partenerii transatlantici să colaboreze pentru a promova interesele și valorile occidentale și, de asemenea, pentru a găsi un limbaj comun în abordarea provocărilor globale;
- să ne asigurăm că legăturile dintre NATO/UE/SUA sunt structurate în mod eficient – legături între aliați la nivel global- pentru a face față provocărilor globale;
- să promovăm acțiunile comune ale UE-SUA, ori de câte ori este posibil, inclusiv prin forumuri globale și regionale; să stabilim un tratat de parteneriat UE-SUA care să susțină astfel de acțiuni;
- să urmărim definitivarea pieței transatlantice până în 2015 pentru a aprofunda schimburile bilaterale și a încuraja creșterea economică globală;
- să construim o cooperare puternică în domeniul energiei și al mediului, între partenerii transatlantici cu scopul de a stimula acțiunile la nivel mondial;
- să înscriem pe lista priorităților cooperării UE-SUA chestiunea statelor în disoluție - dezvoltarea unei astfel de abordări ar putea declanșa o revizuire a operațiunilor privind ajutorul extern din partea UE și asistența USA către țările străine, ceea ce ar crea mijloace mai solide de proiectare a cooperării și angajamentului UE-SUA;
- să formulăm un proiect de strategie comună în domeniul securității bazat pe textele existente (SUA 2006/UE 2003), asociindu-l cu revizuirea conceptului strategic al NATO;
- în cele din urmă, să recunoștem necesitatea de a promova o reformă semnificativă a ONU, care să reflecte un echilibru al diferitelor interese în 2025, la nivel mondial.

V: Concluzii

A ne proiecta în 2025 nu înseamnă a face afirmații precise despre circumstanțele de atunci. Acest document subliniază totuși, în mod clar, anumite tendințe care nu pot fi ignorate de factorii de decizie europeni. Documentul relevă importanța fiecărei tendințe, iar concluziile indică măsurile care trebuie luate de către responsabili programelor politice în vederea soluționării acestor tendințe. Documentul insistă asupra următoarelor aspecte-cheie:

- Există o schimbare semnificativă a ritmului în care evoluează chestiunile luate în discuție și o reorientare de la provocările constituționale către cele globale din viitor; viteza schimbărilor devine tot mai rapidă; impresia lăsată este că Europa nu se adaptează îndeajuns de prompt;
- Aceste provocări sunt deosebit de importante, atât ca arie de aplicabilitate, cât și ca profunzime. De asemenea, aceste provocări implică o dimensiune pe termen lung; prin urmare, nu pot fi soluționate prin remedii pe termen scurt;
- În acest context global în continuă dezvoltare, niciun stat membru nu poate face față unor astfel de provocări de unul singur. UE trebuie să joace un rol decisiv pentru a sprijini și dezvolta înțelegerea semnificației acestor provocări pentru cetățenii europeni, încurajându-i să privească spre viitor cu optimism și încredere;
- Într-o lume multipolară, Europa trebuie să păstreze legătura cu toate părțile implicate, însă este esențial să se creeze legături transatlantice mai strânse pentru a putea face față unor astfel de provocări, în mod deosebit, provocărilor de ordin economic, energetic/de mediu și celor privind securitatea. Va fi nevoie de o nouă structură a parteneriatului transatlantic;
- Într-o lume globalizată, bazată pe economia digitală, accentul se pune pe individ. În aceste condiții, sistemul birocratic al UE și al statelor membre va trebui să fie adaptat pentru a actualiza guvernarea europeană. Publicul este interesat să folosească noile tehnologii pentru a putea trage la răspundere liderii politici, pentru a dezbate idei și a organiza campanii de schimbare a politicilor.
- Atenția UE ar trebui să fie mai puțin îndreptată asupra extinderii frontierelor estice: într-adevăr, frontierele UE ar trebui să rămână fixe acum; ar trebui ca o bună perioadă de timp să fie dedicată consolidării coeziunii interne a Uniunii. Este nevoie de timp mai mult și eforturi mai mari pentru rezolvarea chestiunilor urgente, care nu mai pot fi amânate. ...în special, în următoarele domenii politice:

- Competitivitatea globală: necesitatea unei reforme radicale IT în domeniul educației în UE, al inovației și al spiritului antreprenorial, în special în domeniul concurenței în sistemul educațional;
 - Demografia și imigrația: tendința de îmbătrânire a populației UE va avea repercusiuni profunde asupra tuturor aspectelor vieții europene – pensii, transport, sectorul imobiliar etc; în special, trebuie recunoscută necesitatea revizuirii pieței muncii în ceea ce privește munca cu fracțiune de normă și necesitatea unei selecții mai mari în politica de imigrație;
 - Terorismul și securitatea: trebuie să asigurăm menținerea democrației occidentale și să insistăm asupra naturii ideologiilor radicale; atenția trebuie îndreptată, în mod deosebit, asupra promovării relațiilor interculturale etc; Uniunea trebuie să facă în continuare o prioritate din promovarea democrației și a drepturilor omului în întreaga lume;
 - Energia și mediul înconjurător: trebuie să facem față schimbărilor climatice prin încurajarea cercetării și a investițiilor, în vederea descoperirii unor noi tehnologii care să îmbunătățească modul în care noi, în Occident, trăim în mediu și cu mediul; este imperativă dezvoltarea unor noi tehnologii, precum pilele de combustie pe bază de hidrogen, care să ofere Europei mai multă independență în siguranța aprovizionării cu energie din Orientul Mijlociu/Rusia. Este necesară redobândirea unui consens general privind energia nucleară;
- Este de reținut faptul că toate aceste provocări sunt strâns legate una de cealaltă. Inovația este legată de problema demografiei și a imigrației; imigrația, la rândul ei, trimite la chestiunea terorismului și a securității; securitatea este legată de problema mediului și a energiei;
 - În sfârșit, dacă dorim ca acest exercițiu să fie folositor pentru a avertiza factorii de decizie asupra pericolelor viitoare, el va trebui actualizat în mod regulat, întrucât legăturile dintre diferitele aspecte abordate se vor schimba, cu siguranță, odată cu evoluția evenimentelor... în 2012?

Rețeaua Europeană a Ideilor
PPE-DE, Parlamentul European, Rue Wiertz, 1047 Bruxelles, Belgia

www.ein.eu

